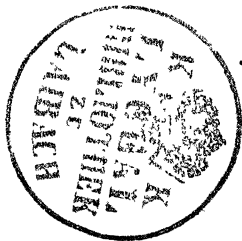

Répoštev,

duh v Kerkonoških goráh.

Pravljica,

n e m š k i s p i s a l

J. K. A. Musäus.

Tretji, popravljeni natis.

V Ljubljani.

Založil in prodaja Janez Giontini.

1881.

Natisnila Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani.

Répoštev.

Na hribih Sudetskih je prebival pred več sto in sto leti zeló sloveči gorski duh, Répoštev imenovan, po katerem so Kerkonoške goré dalječ slovele. Ta pervak duhov sicer ni imel na verhu zemlje velikega posestva; le malo ur obhoda je obsegalo in z gorami je bilo obdano. Dva mogočna soseda sta se delila žnjim še v tem posestvu. Pa ne globóko pod rodovitnim zemeljskim poveršjem se je začenjalo njemu lastno kraljestvo, ktereга mu ni mogel nihče vzeti, in je segalo čez osem sto milj v globočino, do srede zemlje. Včasi se je zljubilo podzemeljskemu kralju, prehoditi svoje obširne dežele v globočini, ogledati neskončne zaklade žlahtnih rud, obiskati rudarje in naganjati jih k delu, nekaj zato, da je ogenj ustavil v sredi zemlje s terdnimi jezovi, nekaj pa, da je oplodil gluho kamenje z žlahtnimi rudami in premenil v dragocene kovine. Včasi je odložil vse podzemeljske skerbi, šel je verh zemlje in je gospodaril ondi v Kerkonoših, uganjal

ondi svoje marnje z ljudmi, kakor vesel preširnež, in da se more enkrat prav po volji nasmijati, svojega soseda do smerti šegače.

Oče Répoštev, morate vedeti, je posebna glava, muhast, vihravast, surov, bahast, napuhjen, ohol, nestanoviten; danes goreč prijatelj, jutri tuj in merzel; včasih dobrega, plemenitega serca in občutljiv; a včasih tudi nedosleden, babast, pa tudi moder, dostikrat mehek in terd ob enem kakor jajce, ki v vrelo vodo pade, zvit in rešničen, termast in šibek, kakor mu reč ravno k sercu gré.

Davno, davno, predno so Jafetovi sinovi tako daleč razširili se, da so ta kraj obdelali, je že Répoštev v samotnih hribih gospodaril, medvede in túre dražil, da so se med seboj napadali in bili, ali pa je sè strašnim hrumom plašil divjad, da je s stermega pečovja v globoko dolino poskakala. Ko se je tega naveličal, šel je spet po svoji poti v podzemeljsko deželo in ondi prebival več sto let, dokler ni mikalo ga na solnce podati se in veseliti se lepega stvarjenja na zemlji. Kako se je čudil, ko je nekdanj vernivši se s sneženih temen Kerkonošev gledajoč ves kraj premenjen vidil! Temni gosti gozdi bili so posekani in v rodovitno polje predelani, kjer je bogato žito rástlo. Med cvetečim sadnim drevjem so stale vasi in s slamo po-

krite hiše, iz katerih se je dim valil v oblake. Tu in tam je stal posamem terden tabor na stermem hribu zemlji v varstvo; na cvetnih tratah so se pasle ovce in goveda, iz zelenih logov pa se je slišalo milo petje veselih ptičic.

Ker se mu je vse novo in lepo zdelo, je bil gospodar tega kraja tako vesel, da se ni hudoval nad prebivalci, ki so tukaj brez njegovega privoljenja gospodarili. Pustil jih je v miru, kakor dobroserčen hišen gospodar pusti priljudno lastovko ali pa sitnega vrabca pod svojo streho. Mikalo ga je še celó, z ljudmi seznaniti se, spoznavati njih značaj in navade ter žnjimi pečati se. Vzel je podobo terdnega rataja na-se in se vdinjal pri prvem kmetu. Vse, kar je počel, se je dobro posrečilo njegovim rokam, in slovel je kmalu kot najboljši hlapec v celi vasi. Pa njegov gospodar je bil zapravljivec, ki je vse pognal, kar je zvesti hlapec zaslužil, ter mu njegov trud in delo slabo plačeval. Zato ga je zapustil in šel k njegovemu sosedu, kateri mu je izročil svojo drobnico. To je pridno pasel, gonil na sterme goré in v puščobne kraje, kjer so zdrava zelišča rastla. Tudi drobnica je dobro teknila in se množila. Nobena ovča ni padla čez skale in se ubila, nobene ni volk raztergal. Njegov go-

spodar pa je bil samopašen stiskač, ki svojemu zvestemu hlapcu ni dal plačila, kakoršno mu je šlo; skrije mu celo najboljšega ovna iz hleva, samo da mu je prikratil plačo. Zavaljo tega mu je ušel in odslej služil pri županu kot véliki hlapec. Bil je tu strah tatov in pravičen sodnik. Župan pa je bil nepošten mož, ki je pravico z nogami teptal, sodil, kakor se mu je ravno zazdelo, in postave je zaničeval. Ker pa Répoštev ni hotel krivici služiti, dal je županu slovo, a ta ga je v ječo zaperl, iz katere je pa po navadni poti duhov, pri ključanici, ušel.

Perva ta poskušinja ni mogla mu vneti ljubezni do ljudi. Vernil se je ves nevoljen v svoj kameniti grad, od koder je videl na lepo polje, ktero so človeške roke tako olepšale; čudil se je, da je mati narava s predobrotljivimi rokami delila svoje darove tako nehvaležnim stvarem. A vendar se je podal še jedenkrat v dolino med ljudi, ter pazil na-nje v germih in za ploti. Kar ugleda tukaj lepo deklico in okrog nje so se igrale tovaršice, nabiraje po lepi trati krasnih cvetic in zajemaje vodo iz bistrega potoka, ki je svoje valove v prijeten jerín zlival. Smijale in radovale so se tu v svoji nedolžnosti poleg svoje gospodičine. To videti, je Répošteva ganilo in pozabil je, da je duh;

druzega si zdaj ni želel, kakor človek biti.

Mislil in mislil je, kako bi prav naredil, da bi svoj namen dosegel, pa nikakor mu niso šli njegovi naklepi po sreči. Premenil se je zdaj v črnega krokarja, ki je verh drevesa zletel, da bi svoje oči pasel na lepoti devic. Pa te si ni dobro izmislil. Vidil je in občutil vse le kakor krokar, pa kmalu si je pomagal. Zletel je krokar v germovje, kjer se je v lepega mladeniča premenil. To je bila prava pot, po kateri bi bil mogel svoj namen doseči. Vender ga je nekaj zadrževalo, da ni mogel devicam približati se ali skozi goščavo na-nje planiti. Zala devica je bila hči mogočnega kralja, kateri je takrat v tistih krajih vladal. Navado je imela, sprehajati se s svojimi tovaršicami v logih in germovji, cvetlice in dišeča zelišča nabirati ali pa za svojega očeta jersbašek jagod nabirati in, če je bilo vroče, pri slapu potoka hladiti se. Odsihdob je bilo serce našega duha na ono mesto kakor pri-raščeno; pričakoval je vsak dan nepoterpežljivo, kdaj bo mična družčina prišla.

Dolgo se mu niso želje spolnile. Pa nekoč opoldne, ko je bilo silno vroče, so prišle device zopet v hlad k slapu. Kako so se čudile, ko so videle ono mesto vse predrugačeno. Sive skale so bile premenjene v

mramor in belobliščeče stebre. Voda ni več v divjih valovih hitela s stermega pečevja, temuč počasi in prijetno šumljaje je tekla v širok mramorov jerín, iz kterega srede je bister curek kvišku švigal in kot gost dež padal zopet nazaj v jerín, zaganjan po sapi zdaj na to, zdaj na ono stran. Marjetice, podlesk in potočnice so rastle ob kraji, rože in druge lepe dušečke so cvetele med njimi. Na levi in na desni je peljala gladka pot v kaj lepo otlino, ktero so oklepale stene pisanih rud in svitlega kamenja, tako da se je vse lesketalo. Na mnogih mizicah so bile pripravljene sladčice; samo pogled na-nje je uže oči razveselil.

Gospodičina je obstala in tiho čudeč se gledala, ker ni vedela, ali bi si upala stopiti v ta lepi kraj ali bežala. Ker je bila tudi hči Evinega rodu, se ni mogla zderžati, vse ogledati in jedí pokusiti, ki so na mizicah stale kakor nalašč za-njo pripravljeno. Ko je s svojimi tovaršicami dosti naveselila in nagledala se, mikalo jo je, pri jerínu ohladiti se. Ukazala je svojim tovaršicam pri nji ostati, da bi se ji v glavi ne zvertilo in da bi v vodo ne padla.

Komaj se približa jerínu, kar ji spodletí in pade vanj. Bistra in prej mirna voda zaganja se zdaj v penečih valovih in preden

so mogle tovaršice priteči ter rumene lasé svoje gospodičine zagrabiti, jo je že voda vzela. Glasno so jokale prestrašene deklice, ko je tako spred njih oči zginila. Roke so vile in vile, zamán Boga prosile, da bi se je usmilil. Nobena si ni upala skočiti za njo, razun Brimhilde, ktera je v vodnjak skočila in sklenila, žnjo umreti, če bi je ne rešila. Pa plavala je kakor slama verh vode in nikakor ji ni bilo moč, utopiti se. Druzega jim ni ostalo, kakor kralju povedati, kaj je zadelo njegovo hčerko. Jokaje so ga srečale žalostne device, ko je s svojimi služabniki ravno v gozd šel. Kralj si je raztergal v svoji žalosti obleko, vzal zlato krono z glave, skril svoje obličje v škerlatasti plašč, zdihoval in objokoval svojo zalo hčerko.

Ko je svojo pervo žalost prestal, si je potolažil svoje serce in hitel sam na nesrečno mesto gledat. Pa vsa lepota je zginila. Narava je bila tako divja kakor popred. Ni je bilo več otline, ne mramornatega jerína, ne rož, ne družih cvetlic. Sreča, da kralj ni mislil, da bi mu bil kak divji vitez hčerko speljal, kar se je oni čas večkrat v njegovi deželi zgodilo. O devicah pa niso mogli ne s hudim ne z dobrim zvedeti, kako se je zgodilo, da je princesinja zginila. Verjel jim je, kakor so mu povedale, dasiravno ni bila resnica, in

mislil je, da je mogel Vodán, ali kak drug duh v to reč zapleten biti. Na lov je šel in kmalu si je žalost izbil iz serca, kakor marsikdo, ki se družega ne boji, nego izgubiti svoje bogastvo.

Med tem se je zala Ema pri svojem duhu prav dobro imela. Po podzemeljski poti jo je peljal v kaj lepo poslopje, ki je bilo tako krasno, da je bil dvor njenega očeta senca mimo tega. Ko je zopet nekoliko k moči prišla, videla je, da je na mehki blazini, oblečena v rudečo svileno obleko, prepasana z lepim višnjevimi pasom. Mlad mož lepe postave je stal pri nji in se ji je kaj sladko dobrikal. Veseli duh ji potem razodene, kdo da je, da ima podzemeljsko kraljestvo, in jo pelje skozi vse lepote in bogastva. Grad je na treh straneh obdajal silno lep vert, kar je bilo gospici jako všeč; kamor je obernila svoj pogled, povsod so ji vonjale krasne cvetice naproti, in po vejah senčnatih dreves so se zibali krilati pevci, žgoleči milodoneče pesmice. Drevje je bilo polno rudečega, pozlačenega sadja, kakoršnega na zemlji nikjer ni videla. Sprehajala sta se po hladnih stezicah, včasih v vzhajajočo luno pogledovaje, in duh ji je nabiral dišečih cvetlic ter venče vedno nadomestoval z drugimi še krasnejšimi. Njegove oči so bile samo v njo

vperte, njegovi ušesi ste poslušali samo mile glase njenih ust. Govoril je vse kakor méd sladko. Nikoli še ni imel tako srečnega življenja.

A zali Emi ni bilo tako pri serci. Neka otožnost ji je temnila čelo; tiha žalost in neko kopernenje je dosti razodevalo, da goji v svojem serci skrivne želje, ktere se z njegovimi ne vjemajo. To je kmalu spoznal in prizadeval si je, s prilizovanjem pregnati ji otožnost ter jo razveseliti. Mislil si je, človek je priljudna žival, kakor bučela. Lepa devica se dolgočasi. Zna biti, da sta mož in žena s časom mrtva družba; komu hoče žena potožiti svoje želje, za katere se možje ne zanimajo? komu svoj lišp razkladati? s kom zastran njih posvetovati se, s čim samoljubnost rediti? Vsaj še prva žena s svojim dolgočasnim možem v raji ni mogla dolgo prestajati, zato si je kačo vzela v družbo. Smuk! jo pomeri na polje, naruje ondi repe, jo položi v lepo pleten košek in jo nese lepi Emi, ki je samotno v senci rože pulila.

»Najlepša vseh hčera zemlje«, jo 'ogovori duh, »preženi vso žalost iz svojega serca in odpri ga sladkemu veselju. Več ne boš v samoti žalovala. V tem košku je vse, kar potrebuješ, da ti bo sedanje bivališče prijetno. Ná, vzemi to pisano paličico in dotakni se

žnjo sadeža, ki je v košku, in daj mu podobo, katerokoli si izvoliš.»

Potem je pustil princesinjo samo in nič ni odlašala, s paličico storiti, kakor ji je duh rekel. »Brimhilda! ljuba Brimhilda!« je rekla, »pridi!« in Brimhilda je stala pred njo, objela kolena svoje gospodinje in močila s solzami veselja njene roke. Objemala jo je, kakor je sicer navado imela. To vse se je Ema tako popolno in istinito zdelo, da sama ni vedela, ali se ji le sanja. Vdala se je vsa veselji, da je le svojo preljubo tovaršico pri sebi zopet imela. Za roko jo deržaje se je sprehajala žnjo po vertu, kazala ji je njega lepote in tergala zlatih jabolk z dreves.

Potem je peljala svojo prijateljico po vseh grajskih sobah do skrinje, kjer je imela svoja krasna oblačila. Tu ste ostali zamišljeni v pregledovanji do solnčnega zahoda. Vse rute, pasove, uhane ste pregledali. Brimhilda je vedela tukaj tako obnašati se ter razodevati toliko dobrega okusa v volitvi in uredovanji ženskega lišpa, da bi ji nihče ne bil mogel časti vzeti, da je cvet ženskega spola.

Duh, ki je vse skrivaj od daleč opazoval, je v veselji plaval, da je tako dobro žensko serce našel in veselil se je, da mu je šlo spoznavanje ljudi tako spod rok. Lepa Ema se mu je zdela krasnejša, prijaznejša in ve-

selejša kakor kdaj! Vsako repo, kolikor jih je še imela, je brez odloga oživila s čudno paličico. Dala jim je podobo devic, ktere so ji prejšne dni stregle, in ker ste ji še dve repi ostali, premenila je eno v silno lepo in prijazno mačko, drugo pa v majhnega psička. Napravila si je zdaj spet svoje gospodinjstvo, odkazala opravke vsaki svojih služabnic in nikoli še ni bilo videti lepšega gospodinjstva. Posli so stregli gospodinji po njenih željah, ubogali so na migljaj in voljno storili, kar jim je bilo rečeno. Nekaj tednov je uživala to veselje čisto in v polni meri. Ples, petje in gódba, vse je prijetno verstilo se od jutra do večera. Samo to je spazila princesinja čez nekaj časa, da lica njenih tovaršic nekako obledujejo. Zercalo na steni ji je povedalo, da samo njeno obličje še kakor roža cvete, ko so bile Brimhilda in druge device velim cvetlicam podobne. Pa rekle so ji vse, da se dobro počutijo in radodarni duh jim tudi ni dal stradati, a vendar so od dné do dné bolj medlele. Življenja in delavnosti je bilo manj in manj v njih in tudi ogenj mladosti je počasi v njih ugaševal. ~

Ko je princesinja jasnega jutra veselo v svojo stanico stopila, se je silno vstrašila, ko je kup starih žen ob palicah in bergljah

hodečih zagledala, ki so ji tresoč se naproti prišle, nadušljive so vedno kašljale in bile so tako nabogljene, da so komaj stale na nogah.

Njen psiček je vse štiri od sebe molil in mucka je komaj še mogla vlačiti se po tleh.

Plašna steče princesinja iz stanice pred vrata, zapustivši gnjusobno tovaršijo, in kliče glasno duha, kateri je kmalu ves ponižen pred njo prišel.

»Hudobni duh«, ga je nagovorila jezno, »zakaj mi ne privošiš jedinega veselja mojega življenja, senc mojih nekdanjih tovaršic? Ali ne zadostuje uže samotni kraj, da me umori, ali mar hočeš še hišo starih bab tu napraviti? V tem hipu daj mojim keršencam mladost in lepo postavo nazaj, če ne, te bo zadel ves moj serd in moje zaničevanje.« — »Najlepša vseh zemeljskih hčerá«, ji reče duh na to, »ne jezi se preveč; vse kar je v moji oblasti, je v tvojih rokah, samo tega ne tirjaj od mene, česar mi ni mogoče. Narava mi je podložna, a njenih večno enakih zakonov mi ni moč predrugačiti. Dokler je bilo življenje v repah, bilo ti je mogoče, s paličico po svoji volji žnjimi delati. Pa usušile so se in duh življenja je iz njih izginil. Toda to te naj ne žali, preljuba; v drugo napolnjen

košek more vse spet dobro storiti; vse podobne moreš spet imeti, katerih si boš želela. Daj zdaj materi naravi njene darove nazaj, ki so ti toliko veselja delali; zvonaj na vertu na veliki trati bodeš družbo boljšo dobila.«

Duh gré od nje in gospodičina vzame svojo pisano paličico v roko, dotakne se žnjo starih žená in stori žnjimi, kakor otroci navadno delajo, kedar se svoje igrače naveličajo. Na gnoj jih je zmetala in mislila ni več na-nje.

Ročno je stekla čez zeleno trato, prejeti znova napolnjen košek, ktereга pa nikjer ni bilo najti. Gori in doli je hodila po vertu, pridno oziraje se, pa nikjer se ni hotel košek prikazati. Pri brajdi ji pride duh naproti, a takoj je mogla spoznati, da mu nekaj prav ni. »Goljufal si me«, mu je rekla, »kje je košek ostal? Celu uro ga že iščem, pa zastonj.« — »Kraljica mojega serca«, odgovori duh, »ali mi bodeš mojo bedost odpustila? Več sem obljubil, nego morem storiti. Po deželi sem hodil in re^{re}pe iskal, pa davno so jo že pospravili in v temnih hramih véne. Polje žaljuje; v dolini je zima, samo tvoja navzočnost je tu ohranila pomlad in koder se ti sprehajaš, rastejo cvetlice. Poterpi le še tri mesce, potem ti ne bo nikoli priložnosti

manjkalo, kratkočasiti se s svojimi družicami.

Predno je duh nehal govoriti, mu je princesinja nevoljno obernila herbet in šla v svojo stanico, ne da bi mu bila kaj odgovorila. On pa se odpravi v bližnje mesto in gospôsko napravljen kupi osla, kterega je obtovoril s težkimi vrečami, napolnjenimi z repnim semenom, s katerim je silno veliko njivo obsejal. Postavil je enega svojih sužnih duhov čuvaja, ter mu ukazal, zakuriti pod zemljo, da bi vsejano seme od zdolej gorkoto dobivalo in hitro rastlo.

Repa se je kaj lepo razvijala in v kratkem obilo pridelka obetala. Princesinja Ema je šla vsak dan na polje, katero ogledovati jo je bolj veselilo, kakor zlata jabolka na drevji. Pa nevolja ji je temnila mile oči; najrajše je bila v gostem smerečji pri majhnem viru, v kterega je cvetlice metala. Duh kmalu izprevidi, da mu z vsem njegovim prilizovanjem in prizadevanjem nikakor ni moči, omečiti ji sercá. Vender se njegova terdna poterpežljivost ni utrudila, točno spolniti ji vsako njenih želj, samo da bi ji serce zopet omečil in vtolažil. V svoji neskušnosti si je domišljeval, da morajo vse težave, na ktere je zadeval v svojem hrepenjenji, imeti svoj vir kje na zemlji, kajti

spoznal je dobro, da ima tudi ta opora nekaj mičnega in da je pripravna, povečati še njegovo prihodno veselje. Pa novinec v poznanji ljudi ni slutil pravega uzroka te opornosti svoje ljube. Mislil je, da je njeno serce tako prosto, kakor njegovo, in da gré po vsej pravici njemu, ker ga je on prvi v last vzel.

Pa to je bila velika zmota.

Mlad sosed na reki Odri, knez Ratibor, je serce lepe Eme že davno za sebe vnel. Ratibor in Ema sta bila že blizu poroke; pa mahoma zgine nevesta. Ko je to zvedel, zblaznil je skoraj Ratibor. Zapustil je svoj grad, klatil se ljudi ogibajoč se po gozdih, tožil svojo nesrečo skalovji in se sploh tako vèdel, kakor človek, kateremu je ljubezen serce osmodila. Zvesta Ema je med tem v svoji krasni ječi zdihovala in žalovala, a berzdala je goreča čutila svojega serca tako stanovitno, da se duh ni zavedal, kakošne nakane ima v mislih proti njemu. Dolgo že je mislila in mislila, kako bi ga prevarila in rešila se zoperne ječe. Ko je več noči prečula, si je eno izmislila, ktera se ji je dobro sponesla.

Pomlad se je vernila v gorate doline, duh je dal podzemeljski ogenj pogasiti, in repa, ki je tudi po zimi lepo rastla, je do-

zorela. Prebrisana Ema je vsak dan katero izruvala in poskušala, dati ji vsaktero podobo po svoji volji in si tako veselje delati. Premenila je necega dné majhno repo v bučelo, da bi jo poslala zvedet, kako je njenemu ljubčeku. »Letaj, letaj, ljuba bučelica«, je rekla, »proti solnčnemu vzhodu, k Ratiboru, deželnemu knezu, in šumljaj mu na uho, da Ema še za njega živi, a da je sužinja knezu duhov, ki v hribih prebiva, in — prinesi mi novic od njega.«

Bučelica je takoj zletela s persta princesinje, kamor ji je bilo rečeno. Pa komaj odleti, pikne jo požrešna lastovka gospodičini v žalost. Potem je naredila s paličico muho, in jo podučila rekoč: »Letaj, letaj, mala muha čez gore k Ratiboru, deželnemu knezu, in pošepni mu na ušesa, kako da zvesta Ema hrepeni, da bi je rešil s svojo močno roko.«

Muha je zletela berzih perút, kakor ji je bilo rečeno. A hudobna tica jo je ugrabila in pokopala v svoj požrešen želodec. Te nesrečne poskušinke pa pogumne Eme niso ostrašile, poskusiti še drugo. Dala je tretji repi podobo srake in rekla: »Letaj, letaj, zgovorna tica, z drevesa na drevo, da prideš k Ratiboru, mojemu ženinu; povej mu, da sem vjeta in da naj me čaka pripravljen s konji in hlapci, sprejeti me od

danes čez tri dni na meji v Majeви dolini in vzeti v svoje varstvo.«

Belo-černa sraka je ubogala in letela od drevesa do drevesa, skerbna Ema pa jo je spremljala s svojimi očmi, dokler je bilo mogoče.

Žalostni Ratibor je vedno še taval v gozdih. Pomlad in spet oživljena narava je vlivala še več žalosti v njegovo serce. Pod košatim hrastom je sedel zamišljen v svojo milo nevesto glasno zdihovaje: »Ema! Ema!« Koj mu da mnogoglasni jék preljubo ime nazaj; pa tudi svoje ime čuje ob enem klicati. Kmalu potem zagleda srako, ki je z veje na vejo letala in zapazi, da ta tica njegovo ime kliče. »Uboga jezičnica,« ji je rekel, »kdo te je učil izgovarjati to ime, ime nesrečnega, ki želi umreti?« Potem zlobno zgrabi kamen in ga hoče za tico vreči; pa ta izgovori pri tej priči ime Ema. Roka mu omahne in v njegovem serci je odmevalo ime Ema! In tica na drevesu je začela s sraki lastno zgovornostjo izrekati, kar jo je Ema učila.

Knez Ratibor je komaj slišal te besede, in že se je v njegovi duši jasnilo; smertna žalost, ki mu je hotela vzeti vso moč, je zginila. Zdramil se je spet in pridno je spraševal oznanovalko njegove sreče po Emi;

a zgovorna sraka ni mogla družega povedati, nego kar jo je Ema naučila, in zletela je. Jaderno se odpravi žalostni knez v svoj grad, odbere ljudi, vsede se na konja in gre pričakovat svojo ljubo nevesto.

Gospodičina Ema je med tem z žensko zvijačnostjo vse pripravila, izpeljati svoj namen. Nehala je dobrovoljnega duha mučiti s svojo mlačnostjo; iz njenih oči je sijalo upanje in videti je bilo, kakor da bi se ji bilo serce omečilo. Tako srečnih ur zdiha-joči zaljubljenec v svojem upu ni mogel zamuditi. Kmalu je spoznal, da se je njeno serce premenilo. Prijazen pogled, prijazno smijanje gospodičine je njegovo serce vnelo, da je gorelo s plamenom. Postal je silnejši, znova ji je oznanoval neskončno svojo ljubezen ter jo prosil, uslišati ga. In zadel jo je. Pogodba je bila storjena, samo malo dni ga je še prosila poterpeti, da še enkrat dobro vse pomisli, kar ji je rad dovolil veselja omamljeni duh.

Drugo jutro, kmalu po solnčnem vzhodu se prikaže zala Ema, napravljena kakor nevesta, obložena z vsemi lepotijami, ktere je imela v svoji skrinji. Lase si je v lepe kite spléla ter okinčala jih z cvetečim vencem; v njeni obleki so se lesketali žlahtni biseri in ko ji je duh po vertu sprehajajoč

se naproti prišel, zagernila je sramežljivo svoje obličje s pajčolanom. »Nebeška deklica,« je jecljal, »naj serkam sladkost ljubezni iz tvojih krasnih oči, in ne brani mi dalje, čitati iz tvojega obličja, da je tvoje serce moje.« Potem ji je hotel pajčolan odgerniti, da bi gledal svojo srečo v njenih očeh. Ona pa je pajčolan še bolj gosto čez obraz potegnila mu ponižno rekoč: »Kdo se more ustavljati gospodu mojemu sercu! Tvoja stanovitnost je zmagala. Naj ti povedo to moja usta, a pusti, da moja rudečica in moje solzé ostanejo zakrite.«

»Zakaj solzé, o preljuba?« jo vpraša ostraseni duh, »vsaka tvojih solz mi pada kakor kapljica razjedljive kisline na moje serce. Saj družega ne tirjam, kakor ljubezni.«

»Oh!« mu odgovori Ema, »zakaj ne umeješ mojih solz; moje serce je plačilo tvoji ljubezni; pa otožno upanje veže mojo dušo. Zena ne ostane vedno ljubeznjiva, ti se ne postaraš nikoli. A lepota je cvetlica, ki kmalu zvene. Na čem bom spoznala, da mi boš vdan, ljubeč, postrežen, poterpežljiv mož, kakor si bil takrat, ko si me ljubil?« Odgovori ji: »Tirjaj kako znamenje ljubezni od mene, ali znamenje zvestobe ali pokorščine v spolnovanji danih mi povelj, ali sku-

šaj mojo poterpežljivost, in prevdari iz tega, kako terdna je moja nepremeljiva ljubezen.«

»Bodi si tedaj,« reče zvita Ema; »samo enega znamenja tvoje postrežnosti mi je treba. Pojdi in preštej vso repo na njivi, da moja poroka ne bode brez prič, oživljeno bodem imela za svoje družice. Pa varuj se, goljufati me in ne uštej se niti za jedno; na tem bodem tvojo zvestobo spoznala.«

Kakor nerad se je duh v tem hipu od svoje ljubeznjive neveste ločil, vendar je brez odloga ubogal, šel je na svoje delo in je tako ročno sukal se med repo, kakor kak francosk zdravnik med svojimi bolniki, ktere ima spraviti na pokopališče. Kmalu je končal svoje delo; da bi se pa popolnoma prepričal o natančnem številjenji, je še enkrat vso repo preštel in v svojo nevoljo je videl, da se je zmotil. Moral je tedaj še enkrat začeti. Pa tudi sedaj se je uveril, da se to število ne vjema s pervim. In čuditi se tudi ni bilo; ker je le podobo svoje ljube imel pred očmi, moral se je zmotiti.

Prebrisana Ema je svojega ljubljenca komaj spred oči imela, že se je za beg pripravila. Debelo repo je imela uže pri rokah, ktero je na mäh premenila v berzega konja s sedlom vred. Na njem je zdirjala proti

goram in bežeči vranec jo je zibal na svojem hrbtu, ne da bi se bil količkaj spodtikal, in nesel v Majevo dolino, kjer se je na prsi vergla ljubemu Ratiboru, ki jo je skerbno in željno pričakoval.

Delavni duh se je tako v svojo štetev zamislil, da ni prav nič vedel in videl, kaj se žnjim in okrog njega godí. Po dolgem prizadevanji in napenjanji možganov je bil vendar tako srečen, da je skupaj spravil število vse repe, drobne in debele. Vesel je hitel nazaj, da bi vestno sporočal o svojem računu predragi kraljici in jo z natančnim spolnjenjem njenih ukazov prepričal, da bode najbolji, najpoterpežljivejši in najpodložnejši mož, ki je kdaj živel na zemlji. Ves zadovoljen stopi na trato; pa ondi ni našel, česar je iskal. Obhodil je ves lóg, a ni našel, kar je želel. V grad je prišel, vse kote preiskal, ime svoje ljube Eme klical, pa ni bilo ne glasú ne odgovora. Zdaj mu pride na misel, da je morda goljufan. Ko bi trenil, je slekel svoje telo, vzdigne se visoko v višavo in ugleda daleč bežečo ljubico, ravno ko je berzi konj skočil čez mejo njegovega posestva. Ves razkačen je zvil serditi duh dva črna oblaka skup in za bežečo Emo poslal strelo, ki je sto in sto let star hrast razklala, pa čez

mejo ni segala njegova jeza, in oblak se je razperšil.

Ko je višavo zastonj prešvigal, svojo nesrečno ljubezen vsem vetrovom potožil in svojo jezo razhladil, vernil se je žalostno v svoj grad, prelazil vse stanice in jih polnil s svojimi tožbami in zdihljeji. Potem je šel še enkrat na vert, a tudi tu ni bilo več veselja zanj. Ena sama stopinja nezveste ljubice mu je dala več opraviti, kakor zlata jabolka na drevju in vse cvetlice na vertu.

Misli na sladko srečo so se budile v njem ondi, kjer je nekdam stala in hodila, kjer je cvetlice tergala in pulila, kjer jo je tolikrat na skrivnem opazoval ali žnjo pogovarjal se. Vse to ga je tako poterlo in mu je tako na možgane pritiskalo, da je pod bremenom teh čutljejev obnemogel.

Kmalu potem je začel v svoji nevolji rotiti se in preklinjati, konečno je terdno sklenil, ljudem popolnoma odpovedati se in ne več misliti na ta goljufni ród. V tej nevolji je zateptal trikrat na zemljo in ves grad z vso njegovo lepoto se je pogreznil v svojo bivšo ničevost. Zemlja pa je široko zazijala in duh je zletel globoko globoko do nasprotne strani svojega kraljestva v sredo zemlje, kamor je sovražstvo do ljudi seboj vzél.

Med tem, ko se je to godilo v goráh, je imel knez Ratibor s svojo Emo obilo posla, da jo je v varnost spravil. Z neizrek-ljivim veseljem jo je peljal v grad njenega očeta nazaj, kjer se je žnjo poročil in je žnjo kraljeval. Sezidal je mesto Ratibor, ktero ima po njem še dan danes isto ime.

II.

Nevoljni duh je zapustil zemljo skleniši, nikoli več na svitlo prikazati se. Pa dobrodelni čas mu je serčno rano zacelil in ga vtolažil, a predno se je to zgodilo, trajalo je devet sto devetindevetdeset let. Nazadnje mu je začelo biti dolgočasno in ko je bil enkrat silno nevoljen, mu je svetoval njegov sluga, iti na zemljo ter si pregnati muhe iz glave. Vdal se je v to. Ni potreboval več časa, kakor en migljaj z očmi, in dolga pot je bila končana. Ko bi trenil, stal je sredi velike trate svojega nekdanjega verta, kteremu je dal spet njegovo prejšno podobo. Pa skrito je ostalo vse človeškim očem. Popotniki, ki so hodili čez gore, niso videli drugzega, kakor strašno puščavo. Pri pogledu teh reči, ktere je v svoji nekdanji sreči gledal vse v zlati svitlobi, ponovila se mu je zopet misel na zastarano ljubezen in zdelo se mu je, da se je z Emo godilo vse še le pred nekaterimi dnevi; njeno podobo je tako živo videl, kakor da bi vedno še stala pred njim. Ko se je pa spomnil, kako ga je za nos vodila in prekanila, zbudila se

je v njem vsa njegova jeza do ljudi. »Nesrečni zemeljski červi,« je rekel, ko se je ozerl z visocega hriba ter videl zvonike cerkvá in samostanov v mestih in terjih, »ali še zmirom počenjate svoje homatije tam v dolini? Z zvijačami in goljufijami ste mi osle kazali, zato se mi imate pokoriti. Tudi jaz vam bom nagajal in nagajal, da si bodete v glavo vtisnili, kdo sem jaz in kaj more duh v goráh storiti!«

To izgovorivši sliši od daleč ljudi glasisi se. Trije mladi možje so prišli čez goro in najprederzniši med njimi je klical neprenehoma: »Répoštev, pridi doli! Répoštev, deviški tat!«

Sto in sto let je ostalo znano med ljudstvom to, kar se je z lepo Emo zgodilo in pristavili so še marsikaj, kar se nikoli ni zgodilo in vsak popotnik, ki je prišel v Kerkonoše, je pripovedoval o tem. Govorili so o neštetih rečeh, ki se nikoli zgodile niso ter so delali boječim popotnikom strah, in tako zvani modrijani, učenjaki in prebrisananci, ki po dnevi in v velicih družbah v strahove ne verjamejo ter se žnjimi šalijo, so velikrat ali v svoji prešernosti, ali da bi svojo serčnost kazali, duha po njegovem gerdem imenu klicali, rotili ga in mu zabavljali. Nikoli se ni slišalo, da bi se bil

miruljubni duh nad takimi zabavljivostmi znosil, ker jih v svoji globočini nikoli ni zvedel. Toliko bolj ga je speklo, ko je zdaj vso opravljivost slišal tako krepko in na kratko. Kakor vihar je divjal po temnem smerečji in mikalo ga je, zadaviti ubozega tepca, ki se je brez uzroka derznil, zabavljati mu, a pomislil je, da bi to ostro ravnanje preveč vpitja v deželi napravilo, vse gorske popotnike oplašilo in mu priložnost vzelo, ljudem tudi zabavljati. Zavaljo tega ga je pustil mirno iti s tovariši terdno sklenivši, eno vendar zaigrati mu.

Na bližnji križpoti se je ločil zabavljivec od svojih tovarišev in pride to pot srečno na svoj dom v Jelenovo. Pa nevidljivi duh ga je do doma spremil. Vernivši se v goré premišljuje, kako bi se nad njim znosil. Primerilo se je, da ga na poti sreča bogat židov (jud), ki je hotel iti v Jelenovo. Prišla je duhu misel v glavo, nad tem znositi se. Pridružil se mu je torej v podobi istega popotnika, ki mu je zabavljaj, prijazno se je žnjim pogovarjal, ga speljeval počasi v stran ceste in ko v goščavo prideta, napade juda tolovajski, ga zelo premlati, zveže in mu vzame vrečo, v kateri je imel mnogo denarja in zlatnine. Ko ga je še enkrat dobro povezal in

pretepel, pustil ga je pol mertvega na tleh in šel svojo pot.

Ko se jud nekoliko svojega strahu zbrihta, začel je jokati in glasno klicati na pomoč. Bal se je poginiti v strašni puščavi. Pošten mož stopi k njemu, po videzu meščan, ki ga praša, zakaj da tako kriči, in ko je videl, da je ves zvézan, oprostil ga je vezí na rokah in nogah. Potem mu je dal žlahtnega vina in ga peljal na cesto ter spremil v Jelenovo do gostilnice. Tu mu je dal še par petic v dar in ga pustil. Kako se je zavzel jud, ko je pri svojem vstopu v hišo zagledal svojega tolovaja med pivci pri mizi tako mirno sedečega, kakor da bi mu vest nobene hudobije ne očitala. Polič vina je imel pred sabo, prijazno se je pogovarjal in šalil s pivci in poleg njega je ležala ona mavha, v kateri je imel reči judu odvzete. Preplašeni jud ni vedel, ali bi sam sebi verjél ali ne. Splazi se v kot in posvetuje se sam s sabo, kako bi zopet svoje reči dobil nazaj. Nemogoče se mu je zdelo, motiti se tako debelo; zavoljo tega se splazi tiho skozi vrata, gre k sodniku in mu potoži, kaj se mu je zgodilo.

Sodniki v Jelenovem so takrat sloveli, da so hitri, pridni in pravični. Skušeni jud je dobro vedel, kaj ima začeti in ko vidi, da se sodniku nič kaj ne mudi, zaslišati ga,

pové mu, kaj da mu je bilo vzetega. In to je pomagalo, da je ukazal sodnik brez odloga prijeti tolovaja. Beriči s kopjem in meči obstopijo hišo, primejo nedolžnega hudodelnika in ga peljejo k sodbi. »Kdo si?« ga vpraša ostro sodnik, »in od kod prideš?« Odgovoril je odkrito in brez strahu: »Pošten krojač sem, Benediks mi je ime, pridem iz Ljubna in sem tu v delu pri svojem mojstru.«

»Ali nisi tega juda v gozdu tolovajski napadel, ga pretepel, zvezal in oropal?«

»Jaz še tega juda nikoli videl nisem, tudi ga nisem zvezal in pretepel ter ne oropal. Pošten krojač sem in ne tolovaj.«

»S čim moreš svojo poštenost dokazati?«

»S svojim pismom in s svojo dobro vestjo.«

»Pokaži pismo!«

Benediks odveže mirnega serca svojo malho dobro vedoč, da nima nič družega v nji, kakor svojo pošteno robo. Pa glej! ko jo je spraznil, žvenkljalo je med njegovo robo kakor denarji. Beriči so ročno planili po vsebini, razkopali jo in težko vrečo izmed nje izlekli, katero je razveseljeni jud takoj spoznal in poterdil kot svojo lastnino. Kakor če bi bilo vanj treščilo, je stal revež in omedlel je skoraj. Obledel je, ustnice so se mu tresle, kolena šibile, omolknil je in ne besedice ni mogel izpregovoriti. Sodnikovo čelo

se je zgerbančilo in serpi obraz je obetal ostro obsodbo.

»Kako si upaš, hudobnež«, zagromi sodnik, »tajiti, da ga nisi oropal?«

»Milost, žlahtni gospod!« prosil je obtoženec kleče s povzdignjenima rokama. »Vse svetnike nebes pokličem v svoje priče, da nisem kriv tega ropa, in ne vem, kako je judova vreča v mojo malho prišla.«

»Prepričan si,« govoril je sodnik dalje, »vreča te dovolj dolži hudodelstva; skaži Bogu in gosposki čast, in povej naravnost, preden te ne primora mučna sila, govoriti resnico!«

Preplašeni Benediks ni vedel družega reči, kakor da je nedolžen, pa gluhim ušesom je pridigoval. Za terdovratnega potepuha so ga imeli, kateri bi rad kolu odšel s svojim tajejem. Mojster rabelj, izverševalec pravice, je bil poklican, da bi ga omečil. Zdaj pa je zapustilo ubozega reveža stanovitno veselje njegove dobre vesti. Muke so ga pretresnile, ki so ga čakale. Ko se je rabelj pripravljaj, nataktni mu železne palčnike, je pomislil, da bi ga to za delo nesposobnega storilo, in rajše je priterdil, da je zločinec, kakor biti pokveka vse svoje žive dni. Misлил si je, najboljše je izogniti se mukam, zato je priterdil, da je on juda oropal. Pravda je bila kon-

čana in obsodili so ga na kol. Da bi pokazali, kako nagli so sodniki in da bi obsojenca ne bilo treba še rediti, sklenili so, kar drugo jutro zgodaj obesiti ga.

Vsi pričujoči, ki so bili pri sodbi, so rekli, da je gosposka modro in pravično sodila in nihče ni sodnikov bolj hvalil, kakor usmiljeni samaritan, ki je prišel tudi k sodbi. Pravičnosti Jelenskih sodnikov ni mogel prehvaliti, a nihče ni bil v resnici pri tej reči bolj zadet, kakor ravno ta človekoljub, kateri je z nevidljivo roko judovo vrečo spravil v krojačevo mavho in ni bil nihče drug, kakor Répoštev sam.

Že zgodaj zjutraj je čakal na obešališči v podobi krokarja na pogreb, ki je imel krojača tje spremiti, in budilo se je že v njem krokarsko poželjenje, izključvati obešencu oči. Pa zamán je čakal to pot. Pobožen menih, ki je že toliko hudodelnikov pred smertjo spreobernal k spoznanji Boga in k pokori, je imel tudi tega pokoriti; pa pòznan je kmalu, da je Benediks tako neobdelano tnaló, da mu je nemogoče, v tako kratkem času spraviti ga s svetom in z Bogom.

Prosil je torej gosposko tri dni odloga, kar se mu je privolilo. Ko je Répoštev to slišal, je zletel v hribe, čakati ondi, da bo Benediks obešen.

Med tem časom je obhodil gozde po stari navadi in na enem svojih obhodov zagleda mlado deklè, ki je sedela pod košatim drevesom. Glavo je žalostno pobešala in z roko jo je podpirala; nje obleka ni bila draga, pa čedna in meščanska. Neprenehoma si je brisala solze z bledega obličja in globoko zdihovala. Že nekdam je okusil duh moč diviških solz, tudi sedaj so ga omečile, da je od svojega namena, vse Adamove otroke, ki bi po hribu prišli, stiskati in nadlegovati, prvi pot odstopil, usmilil se in želel, dekleta potolažiti. Premeni se torej v čednega meščana, stopi prijazno k mladi ženski in jo ogovori: »Deklica, kaj žaluješ tukaj sama? Ne skrivaj mi svoje žalosti, morda ti morem pomagati.«

Deklè, ki je bila vsa v žalost vtopljena, se je vstrašila, ko je ta glas slišala, in sklonila je svojo glavo. Hej, kako koperneče višnjeve oči so ga pogledale! Jekleno serce bi bile mogle omečiti! Dva bistra meča sta stala v njih in na mladem obličji je bila tiha žalost, ktera ji je prav lepo pristojala. Ko je poštenega moža pred sabo zagledala, je rekla: »Kaj vam je mar moja žalost, ker mi ne morete pomagati? Nesrečna sem, moža svojega sem umorila in pokoriti hočem svojo

krivico z žalovanjem in solzami, dokler me smert ne vzame!»

Tuji mož se je čudil: »Ali si koga umorila? Ali pri svojem lepem obličji nosiš pekel v hudobnem serci? To je nemogoče! — Ljudje so sicer vsi muhasti in zlobni, to vém, a tega vendar ne morem verjeti.«

»Povedati vam hočem vse«, odgovorilo je žalostno deklè, »ako me hočete poslušati.«

Rekel je: »Govori!«

Ona pričnè: »Imela sem prijatelja z mladih let, sina poštene vdove svoje sosede, ki me je v ljubico zvolil, ko je odrastel. Tako ljubeznjiv je bil in dober, tako zvesto in pošteno me je ljubil, tako stanovitna in serčna je bila njegova ljubezen, da sem mu tudi jaz podarila svoje serce ter sem mu večno zvestobo obljubila. — Oh! sercu ljubeznjivega mladeniča sem jaz kača zavdala, storila sem, da je pozabil lepe nauke svoje matere in zapeljala sem ga k hudobiji, da mora zdaj dati svoje življenje!«

Duh je prašal začuden: »Ali ti?«

»Da, gospod, jaz«, priterdi ubogo deklè, »jaz sem kriva njegove smerti, ker sem ga nagovarjala, oropati juda. Pa zgrabili so ga gospodje iz Jelenovega, obsodili, in oh, usmiljeni Bog, jutri bo obešen.«

»In tega si ti kriva?« prašal je Répoštev začuden.

Ona: »Da, gospod! jaz imam na svoji vesti mlado kri.«

»Kako to?«

Šel je potovat čez gore in ko sva se pri slovesu objela, je rekel: »Ostani mi zvesta, ljubica! Ko bode jablana v tretje cvetela in lastovka gnjezdo delala, vernil se bom in te v zakon vzel, kar ti obljubim s terdno pri-sego.«

Jablana je tretji pot cvetela in lastovka gnjezdila, in prišel je Benediks, opomnit me dane obljuje in hotel k poroki peljati. Jaz pa sem šalila se žnjim, ter sem mu nagajala, kakor dekleta večkrat s snubači delajo, in rekla sem mu: »Tvoja žena ne morem biti; moja postelja je dvema preozka, ti pa nimaš ne hiše ne strehe. Poišči si prej svetlih petic, potem se zopet oglasi!«

To govorjenje je ubozega mladeniča zelo užalilo. »Oh Micika!« zdihnil je s solznimi očmi, »če je tebi mar samo za denarje in blago, nisi več tista poštena deklica, ki si bila pred! Ali mi nisi segla v to rokó, ko si mi obljubila, zvesta ostati? Mar sem imel takrat več, kakor roko, s katero bi te pre-živil? Od kod pride tvoja ošabnost? Oh Mi-cika! umejem te. Drug bogatin mi je prevzel

tvoje serce. Ali mi tako zvestobo povračuješ? Tri leta sem v hrepenjenji in upanji žalostno preživel, vsako uro sem štel do tega dneva, ko te pridem vzet. Kakor na perutih me je neslo veselje in upanje čez goré in zdaj me pa zaveržeš.« Prosil in moledoval je, jaz pa sem terdno ostala pri svojem sklepu. »Moje serce te ne zametuje, preljubi Benediks!« odgovorim mu; »samo to ti odrečem še za sedaj, pojdi, prisluzi si denarjev in blaga in kadar boš tega dobil, pridi in potem hočem biti tvoja žena!«

»Naj bo!« je rekel nevoljno; »ker hočeš tako, bom šel po svetu; tēči, dirjati, beračevati, krasti, goljufati hočem in pred me ne boš videla, preden ne dobim denarjev, s kterimi te moram kupiti. Z Bogom, jaz torej grem!«

Takega sem ga naredila s svojo tirjativjo. Razserjen je šel ubogi Benediks in zapustil ga je njegov angelj varuh, da je storil, kar ni bilo prav in kar je njegovo serce gotovo sovražilo.«

Ko je to pošteni mož slišal, je pomajal z svojo glavo in rekel čez nekaj časa: »To je čudno!« Potem se je k deklici obrnil rekoč: »Zakaj žaluješ in zdihuješ tukaj v samotnem gozdu, vsaj ne bo ne tebi ne tvojemu ljubčeku nič pomagalo!«

»Ljubi gospod«, mu je rekla, »bila sem na poti v Jelenovo, pa serce mi je hotelo žalosti razpoči, zato sem počivala pod tem drevesom.«

»In kaj si hotela v Jelenovem?«

»Pred sodniki hočem na kolena pasti, s svojim jokom mesto zaliti in meščanske hčere naj z mano jokajo, da se bodo gospodje usmilili in nedolžnemu fantu življenje pustili, in če bom tako srečna, svojega ljubčka gerde smerti rešiti, hočem vesela zanj umreti.«

To govorjenje je duha tako omečilo, da je tisto uro na svoje maščevanje pozabil ter sklenil, obupajoči deklici njenega ljubega nazaj dati.

»Obriši si solzé«, tolaži jo prijazno, »in ne boj se ničesa. Predno bo solnce izza gore, bo rešen tvoj ljubi. Jutri zjutraj, ko bo petelin pervikrat zapél, čuj in poslušaj, ko bode on poterkal na tvoje okno, ter mu odpri hišna vrata; a varuj se, dražiti ga zopet. Vedi pa tudi, da ni on juda oropal, kakor misliš, in ti tudi nisi kriva temu. Tvoja terma ga ni k hudobiji zapeljala.«

Deklè se je zavzela nad tem govorom, pogleda možu terdno v oči, in ker ni slutila niti hlimbe niti goljufnosti v njih, verjela mu je; veselje jo je spreletelo in mu rekla: »Ljubi gospod, če se ne šalite in

resnico govorite, biti morate prerok, da vse to tako dobro veste.«

»Prerok?« reče Répoštev. «To pa uže nisem; biti pa morem in to bodeš zvedela! Jaz sem meščan v Jelenovem, bil sem tudi pri sodbi, ko je bil ubogi grešnik sojen. Skazalo se je pa, da je nedolžen. Šel bom rešit ga; veliko zmorem v mestu. Nič se ne boj in mirno pojdi domov!«

Deklé se je takoj na pot odpravilo in je vse točno storilo, dasiravno je imelo serce polno strahú in upanja.

Častitljivi menih si je vse tri dni na vso moč prizadeval, obsojenca poučiti in pripraviti za smert, ter rešiti njegovo dušo, kajti Benediks je bil silno silno neveden. Bolj je znal šivati in striči, kakor moliti. Oče naš in Češeno Marijo je vedno mešal, vere pa ni znal kar nič moliti. Častiti menih se je jako trudil, vtrobiti mu vero v glavo in cela dva dni je imel žnjo opraviti. Ko si Benediks vero toliko zapomni, da jo je znal precej gladko moliti, mu je ljudoljubni pater dajal še marsiktere potrebne nauke o večnosti, neumerjoči duši, o božji milosti i. t. d.; kar je ubogi šivankarček zvesto poslušal.

Zvečer pozno uže je zapustil duhoven obsojenca in lahko noč mu voščivši je šel iz uječe. Pri vratih ga sreča Répoštev nevidoma.

Ni še pravega sklepa imel, kako bi svoj namen, rešiti šivarčka, zaveršil tako, da bi gospodom v Jelenovem veselja ne razderl. Zdaj mu pride na misel, kar je bilo prav po njegovi volji. Šel je zopet nevidoma ven in ko je duhoven odšel, verne se kmalu v njegovi podobi v uječo, ktero mu je čuvaj rad odperl.

»Skerb za tvojo dušo«, je rekel ujetniku, »pripeljala me je še enkrat nazaj. Povej mi, ljubi moj sin, kaj imaš še na svojem serci in na svoji vesti, da te potolažim?«

»Častitljivi gospod«, odgovori Benediks, »vest me nič ne grize, samo nekaj bi še rad videl, — oh — Miciko!«

»Ali je še nisi pozabil?« nadaljuje prijazni duh. »Ali še ljubiš svojo nevesto? Ali ji imaš še kaj povedati pred svojo smertjo? Če imaš kaj, povej meni.«

Ko je to slišal, ostermel je ujetnik še bolj. Misel na svojo ljubo, ktero je hotel z vso močjo zatreti v svojem serci, se je nenkrat tako silno v njem zbudila, da je začel glásno jokati se in da ni mogel več govoriti. Répoštev se je revež tako smilil, da je sklenil, konec storiti tej reči.

»Ubogi Benediks«, je rekel, »potolaži se in ne obupaj! Ne boš umerl. Zvedel sem, da si nedolžen in da so tvoje roke čiste

vsake hudobije. Zavoljo tega sem prišel, rešit te iz uječe in snet verige s tvojih nog.«

Ključek je vzel iz žepa in rekel dalje: »Čaj, bom videl, če odprè ključanico.« — Odperl jo je in v verige vkovani verže od sebe težko železje ter je rešen. Potem mu je dal duh svojo obleko rekoč: »Pojdi počasi mimo čuvajev, ki so zvonaj pred vrati in po cesti stopaj jaderno iz mesta, da prideš v goré in ne počivaj, dokler ne dospeš v Ljubno pred Micikino hišo; ondi poterčaj tiho, in tvoja ljuba ti bo takoj odperla, ker te čaka težkega serca.«

Benediks misli, da se mu sanja, mane si oči, ščiplje se v roke in noge, zvedeti, ali čuje ali spi, in ko spozna, da je vse res, pade na kolena pred svojega rešenika, mu objame noge, hoče govoriti, a ker mu jezik zastaja, leži molčé pred njim.

Ljubeznjivi in usmiljeni duh ga je moral nazadnje spoditi; dal mu je pa še hlebec kruha in meseno klobaso za popotnico. Težkih nog je korakal čez prag žalostne uječe, boječ se, da bi ga kdo spoznal. Pa njegova obleka je vse prevarila, da niso slutili nikakoršne goljufije.

Micika je med tem doma žalostno sedela, poslušaje šumečo sapico in pogledovaje za vsakim, ki je šel mimo hiše. Večkrat se ji

je zazdelo, da se nekaj pri oknu maje ali da vrata škripljejo. Serce ji je bolj močno otrévalo, pokukala je skozi špranjo, a bilo ni nič.

V soseski so uže petelini peli in dan označevali; v cerkvi je uže k prvi maši zvonilo, in ta glas ji je vdarjal na uho, kakor mertvaško zvonjenje. Ponočni čuvaj je zadnjikrat zatrobil in ljudi na delo budil. Micikina svetilnica je slabo brlela, ker ji je olja zmanjkovalo; večji in večji nepokoj jo je obhajal in ji dal lepe rože videti na otrinku, kar ji je srečo oznanjevalo. Na stranici postelje je sedela in bridko jokala zdihovaje: »Oh Benediks, Benediks!« K oknu je stopila. Žalostno je bilo obnebjje proti Jelenovem in temni oblaki so viseli na obzorji, kakor črna mertvaška zagrinjala. Duša se ji je tresla pri tem pogledu in žalostno je omolknila.

Kar poterka trikrat na okno. Veselje in groza jo spreletavate po vseh udih; pokonci skoči in glasno zavpije, kajti nekdo zaščepeta skozi špranjo: »Ljubica, ali spiš?« Ko bi trenil, skoči k durim. »Oh Benediks, ali si ti, ali je duh tvoj?« Ko ga pa zagleda, odleti nazaj in skoraj omedli. A v tem jo je objela zvesta roka in kmalu se je zopet zavedala.

Ko sta več časa molčé gledala se, ji potem Benediks pové, kako čudno je prišel iz žalostne uječe. Pa jezik se mu je skoraj prisušil, tako je bil žejen. Micika je šla po vode in ko se je napil, čutil je, da je jako upehan in lačen. Pa družega ni bilo jesti, kakor nekaj kruha in soli. Zdaj se je Benediks spomnil klobase, jo zleče iz žepa in se čudi, ker je bila težja od podkove, razterga jo in, o joj, zgol zlati cekini sterkljajo iz nje. Micika se je silno ustrašila, ker je mislila, da je zlato še peklenšk ostanek judovega ropa in da Benediks ni tako nedolžen, kakor ji je mož pripovedoval. Pa nedolžni šivankarček se ji je rotil, da mu je te denarje gotovo pobožni menih za doto dal. Verjela mu je. Potem sta oba z hvaležnim srcem dobrotnika blagosloвила, mesto zapustila in proti Pragi napotila se, kjer je Benediks mnogo let s svojo ženo živel kot pošten mojster. Strah pred kolom se mu je tako globoko v serce vsadil, da ljudem, katerim je delal, nikoli nič ni prikратil in zoper navado družih krojačev tudi najmanjšega krajcarja ni za sebe obdržal.

Zjutraj zgodaj, ko je Micika slišala svojega ljubega terkati, je tudi v Jelenovem na vrata uječe prst poterkal. Pobožni menih je bil, ki je komaj dneva čakal, da bi šel

zopet ubozega ujetnika pokorit in učiti ter spreobrnjenega izročiti strašnim rabljevimi rokam.

Répoštev je pa ujetnikovo mesto prevzel in je hotel tudi do konca vstrajati. Pripravljen je bil na smert.

Čas je prišel. Sodniki so mislili, da je ura odbila, obesiti ga. Brez odloga so palico prelomili in Repoštev se je podvergel vsem naredbam pri kolu. Ko je rabelj nanj planil in mu pručico spodbil, je obvisel in mahal na kolu kakor besen in je to tako dolgo počel, da je rablju uže vroče prihajalo. Ljudstvo je začelo godernjati in nekteri so vpili, da naj rablja kamenajo, ker ubozega grešnika tako muči. Da bi nesrečo odvernili, se Répoštev stegne, kakor je dolg in obvisi, kakor če bi bil mertev.

Ko se je pa ljudstvo razšlo in so ga potem drugi iz bližnjih krajev gledat prišli, začel je znova svoje burke početi in strašno pačiti se gledalcem. Zavoljo tega je bila zvečer v mestu govorica, da obešeni ne more umreti in da še vedno na kolu brca.

Gosposka je dala zategadel drugi dan prav zgodaj po umnih možeh to reč pregledati. Ko pa h kolu pridejo, ne najdejo družega na njem, kakor škopnik slame ovit s stariimi cunjami. Gospodje so se temu jako ču-

dili in sram jih je bilo. Na tihem so dali sneti slamo s kola in raztrositi govorico, da je velik vihar po noči lahkega krojača vzel in čez mejo odnesel.

III.

Répoštev ni bil vselej pri volji, narejeno škodo tako lepo poravnati onim, ki so jo vsled njegove nagajivosti morali terpeti. Včasih je bil tako nagajiv iz same hudobne škodoželjnosti, da mu je bilo malo mar, ali zadene kakega sleparja ali poštenega moža. Dostikrat se je pridružil kakemu posamnemu popotniku kot tovariš, je speljal tujca skrivaj na kako stermino ter zginil s strašnim krotanjem. Včasih je strašil boječe žene, ki so šle na terg, s strašnimi podobami čisto neznanih zverin. Večkrat je poškodoval popotnikom konje, da niso mogli z mesta, zlomil voznikom kolesa ali os pri vozu, naredil, da se je velika skala utergala in na cesto zavalila, ktero so mogli potem z velikim trudom odvaliti, da so si pot odperli. Včasih je nevidljiva moč prazen voz zaverla, da ga šestero konj ni moglo premakniti. Voznik je takoj vganil, da je Répoštev temu kriv. Vsled te nagajivosti hudomušnega duha je voznik začel preklinjati in rotiti se nad hudobnežem, kar pa ni pomagalo, temuč razjarjeni Répoštev je svojo moč dal britko okusiti ne-

srečnemu vozniku. Spustil je nanj seršenov roj, ali ga je obsul s kamenito točo, ali ga je pustil z nevidno roko premlatiti, da je bilo joj.

Seznanil se je s starim ovčarjem, ki je bil pošten mož, in še celó poprijaznil se je žnjim. Dopustil mu je, poganjati drobnico na paši do njegove ograje, kar bi kak drug ne bil smel storiti. Duh je sivega starčka včasi pazljivo poslušal, kadar mu je kaj o svojem bornem življenji pripovedoval. Pa ovčar se je bil vendar enkrat vrezal. Ko je nekega dne svoje ovce prignal k Répoštevovi ograji po svoji navadi, zaidejo nektere skozi plot na vertne trate. To je prijatelja Répošteva jako razjarilo, in splašil mu je zato drobnico tako, da so čez goro zdivjale in v nesrečo prišle. To je ovčarja ob živež pripravilo in žalosti je umerl.

Neki zdravnik, ki je hodil na Kerконоše zelišča brat, je imel tudi včasi priložnost, pogovarjati se z Répoštevom, katerega pa ni poznal. Pridružil se mu je zdaj kot dervar, zdaj kot popotnik in dal si je od zdravnika marsikaj povedati, kakošne čudeže da dela z bolniki. Zdravniku, ki si je domišljeval, da pozna zelišča bolje od dervarja, se je duh, kateri mu je pomagal nabrane cvetlice in korenine nekaj časa nesti, nekoč tako

zameril, da mu je nevoljen rekel: »Kopitar naj ostane pri svojih kopitih! Ker si pa tako učen mož, povej mi, kaj je bilo prej na svetu, želod ali hrast?« Odgovori mu duh: »Menim drevo, ker želod z drevesa pride.« — »Tepec«, mu seže zdravnik v besedo, »od kod je pa prišel prvi hrast, če ni iz semena zrastel?« Rekel je na to dervar: »Vidim, da je to vprašanje premodro za mene. Vprašati vas hočem pa tudi jaz nekaj. Čegav neki je ta svet, na katerem stojiva. Ali je češkega kralja ali gorskega gospoda, kakor kmetje imenujejo duha tega pogorja, potem ko so zvedeli, da je ime Répoštev prepovedano in ko so dovolj bunk in černih bul seboj prinesli.« Zdravnik dolgo ne premišluje in reče: »Jaz mislim, da je ta svet mojega gospoda, češkega kralja; Répoštev je le nekaj, s čimur otroke strašijo.«

Komaj je zdravnik izgovoril, se je dervar že premenil v strašnega velikana s svitlimi očmi in divjim obličjem, in je nad zdravnikom zarohnel s strašnim glasom: »Tu je Répoštev, ki ti bo vsa rebra polomil.« Prijel ga je za vrat, telebal žnjim ob drevje in skale, metal ga sim ter tje in mu nazadnje eno oko izbil. Pustil ga je pol mertvega ležati in zdravnik si nikdar več ni upal v hribe po cvetlice.

Kakor lahko je bilo Répoštevovo prijateljstvo zgubiti, pa ravno tako lahko prikupiti se mu. Nekega kmeta v Liberški soseski je hudobni sosed ob vse premoženje pripravil, in so mu odvetniki poslednjo kravo iz hleva odpeljali. Druzega mu ni ostalo, kakor bolna žena in šestero otrok. Imel je sicer še par krepkih zdravih rok, pa ni mu bilo moči, z njima preživiti sebe in svojo družino. Serce mu je tergalo, kedar so ubogi červički kruha prosili, pa nič ni imel, s čim bi je nasitil. Če bi le sto kron premogel, bilo bi mi pomagano, da bi svoje gospodarstvo vredil in si daleč od hudobnega soseda ustanovil novo kmetijo. Bogate strice imam onstran gorá. K njim bom šel, potožil jim svojo revščino, morda se me kdo usmili in mi dobrovoljno posodi, kolikor potrebujem.

Žalostna žena je dovolila v to, a imela je malo upanja, da bo kaj opravil, a tudi kaj druzega mu ni vedela svetovati. Mož pa se je drugi dan zgodaj na pot odpravil ter ženo in otroke zapustivši tolažil jih rekoč: »Ne jokajte, serce mi pravi, da bom našel dobrotnika, ki nam bo pomagal.« — Potem vzame sabó terdo kruhovo skorjo za popotnico in gre. Zdelan in truden vsled vročine in dolge poti pride zvečer v sêlo, kjer so bivali bogati strici. Pa nobeden ga ni hotel poznati. Britko

solzeč se jim je tožil svojo revščino; pa terdoserčnih stricev ni ganila njegova bêda. Žalili so ubozega moža z očitanjem in zbadljivimi pregovori. Eden je rekel: »Mlad si še in delaj!« Drugi: »Ošabnost pride na beraško palico.« Tretji: »Kakor živiš, tako se ti godi.« Četerti: »Vsak je svoje sreče kovač.«

Jako so ga zaničevali in zasramovali, zapravljevca in lenuha so ga imenovali in nazadnje so ga čez prag pahnili. Da ga bodo bogati strici tako sprejeli, tega se ni nikakor nadejal. Molčé in žalosten je zapustil selo in ker ni imel prenočišča s čim plačati, moral je spati v senu na polji. Tukaj je žalosten čakal prihodnjega jutra, da bi se vernil domov. Ko se v goré napoti, tare ga žalost in skerb tako, da je hotel obupati. »Dvadnevni zaslužek si zgubil,« reče sam sebi; »truden in obnemogel sem tuge in skerbi, brez tolažbe in upanja tavam tu po samoti. Če se vernem domov in mi pride šestero otročičev naproti, svoje ročice vzdignejo ter me prosijo kruha — o očetovsko serce! kako boš to prestalo? Razpoči se, ubogo serce, preden to žalost občutiš!« Potem se otožen vleže v seno ter zdihuje nad svojo bridko osodo.

Kakor se pa duša na kraji pogubljenja s poslednjo močjo prizadeva, izmisliti si rešenje, kakor obupni čolnar, kateremu se hoče čolniček vtopiti, ozira po razburjenih valovih, da bi zagledal desko, ki bi ga obderžala verh vode, tako se je tudi nazadnje spomnil naš ubogi Vid gorskega duha.

Marsikaj je uže čul o njem, kako je vča popotnike nadlegoval, pa tudi koliko dobrih jim je uže skazal. Dobro mu je bilc znan da se z gerdim imenom ne pusti nazivljati pa vendar ga ni vedel drugače poklicati. Pri pravljen, da bode tepen, je zatorej na vs gerlo klicati začel: »Répoštev! Répoštev!«

Kmalu na to pride okajen ogljar z rudečo brado, dolgo do pasú, s svitlimi očmi, v roki deržeč železen drog, dolg kakor žerd, ki ga je jezno vzdignil, prederznega klicalca udariti.

»Ne zamerite, gospod Répoštev«, je rekel Vid brez strahu, »ne zamerite, če vas ne imenujem prav. Poslušajte me le, potem pa storite, kar vas je volja.« To serčno govorjenje in žalostno obličje moža, ki ni razodevalo niti nagajivosti niti prederznosti, je nekoliko potolažilo jezo duha.

»Podzemeljski červ!« mu je rekel, »kaj te sili nadlegovati me? Ali veš tudi, da mi moraš z življenjem plačati svojo prederznost?«

»Gospod,« mu odgovori Vid, »revščina mene sili, iskati vaše pomoči; prošnjo imam do vas, katero mi lahko uslišite. Posodite mi sto kron. Povernil vam jih bodem z obrestmi vred v treh letih tako gotovo, kakor sem pošten mož.«

»Bedak«, mu reče duh, »ali misliš, da sem skopuh ali židov, ki na obresti posojuje? Pojdi k svojim bratom, ljudem in posodijo naj ti, kolikor potrebuješ, mene pa pusti v pokoji.«

»Oh!« odgovoril je Vid, »z ljudmi ni nič. Za moje in tvoje ni nobenega brata.« Povedal mu je potem celo svojo nadlogo tako lepo, da mu duh ni mogel odreči prošnje. Če bi bil siromak tudi manj usmiljenja zaslužil, vendar se je duhu serčnost, da je njega prosil denarjev na posojilo, tako nova in posebna zdela, da je bil zaradi njegovega zupanja pri volji uslišati ga.

»Pojdi z mano!« mu je rekel, in peljal ga je potem v gozdno dolino k stermi skali, pred katero je rastel gost germ.

Ko se je Vid s svojim tovarišem težavno splazil skózi germovje, prideta do temne otline. Ubogemu Vidu je bilo čudno pri serci, ko je moral tapati po taki temoti. Merzla groza je pretresavala njegove živce in lasje so se mu ježili. Misлил si je: »Répoštev je uže mar-

sikoga goljufal; kdo vé, kakošna globočina me pri prvi stopinji čaka, v katero bom zletel.« Slišal je v dnu globočine kakor strašno vodno šumenje. Dalje ko je šel, bolj ga je bilo groza. Pa kmalu je zagledal v svojo tolažbo višnjev plamenček švigati, otlina bila je velika in prišla sta na širok prostor. Luč je jasno gorela obešena na sredi otlina. Tu je videl na tleh bakreno posodo, napolnjeno s terdimi tolarji. Ko je Vid denarje zagledal, zgubil je ves strah in serce mu je veselja poskakovalo.

»Vzemi«, mu je rekel duh, »kolikor potrebuješ, naj bo malo ali veliko, in naredi mi dolžno pismo sam, ako znaš pisati. Dolžnik mu priterdi ter si natanko sto tolarjev našteje, ne enega več ne manj. Duh ni gledal Vidu na roke, ko je denarje štel; od njega se je obernal in pripravo za pisanje poiskal. Vid pa je spisal dolžno pismo, kakor je znal in mogel. Duh potem pisanje v železno skrinjo zaprè in se poslovi rekoč: »Pojdi, ljubi prijatelj, posluži se denarjev in delaj pridno! Ne pozabi, da si moj dolžnik in zapomni si pot v dolino in v to otlino. Ko bo tretje leto preteklo, prinesi mi denarje in obresti nazaj. Strog sem; če ne storiš po obljubi, tirjal te bom s silo.«

Pošteni Vid je obljubil prinesiti mu denarjev ob dnevu, in dal je svojo pošteno roko pa brez prisege; ni zastavil svoje duše in zveličanja, kakor nekteri dolžniki delajo, ki neradi plačujejo. Hvaležnega serca se je poslovil pri svojem upniku v otlini, iz ktere je pot lahko našel.

Tolarji so mu tako pozdravili dušo in telo, da mu na prosto prišedšemu ni bilo drugače pri serci, kakor če bi bil v otlini pil čudodelno zdravilo. Vesel in oživljen na celem životu je korakal proti domu, kamor je o mraku prišel. Ko so ga lačni otroci zagledali, upili so mu vsi enoglasno naproti: »Kruha, oče! kruha! prosimo! Dolgo ste nas pustili stradati.« Žena je sedela v kotiči jokaje, ker se je, kakor vsi malo-serčni ljudje, bala najhujega, da bo začel mož žalostno pesen péti. On pa ji je prijazno pomolil roko in ukazal zakuriti na ognjišči. Prinesel je ječmena in pšena iz Liberka. Tako gosto kašo je morala skuhati, da je stala žlica v nji. Potem ji je povedal, kako srečno je vse opravil.

»Tvoji strici,« je rekel, »so kaj pošteni možje. Nič mi niso očitali moje revščine, takoj so me spoznali in me niso pahnili čez prag. Prijazno so me prenočili, odperli mi serce in roke ter našteli sto tolarjev na

mizo.« To slišati je ženi padel težak kamen od serca. Rekla je: »Če bi bili šli zarano pred pravo kovačnico, bi se bili marsiktere žalostne ure ognili.« Potem je hvalila prijaznost svojih stricev, od katerih je popred tako malo upala in se je prav ponašala žnjimi.

Mož ji je rad pustil po tolikem terpljenji to veselje. Ker pa ni mogla nehati svojih bogatih stricev hvaliti, in je to več dni nadaljevala, naveličal se je tudi Vid uže tega hvaljenja. Rekel ji je toraj: »Ko sem pred pravo kovačnico prišel, ali veš, kaj mi je mojster kovač modro rekel?«

Radovedno ga vpraša: »Kaj pa?«

»Rekel je, da je vsak svoje sreče kovač in železo se mora kovati, dokler je razbeljeno; zavoljo tega naj svoje roke sučeva in pridno delava, da si bodeva kaj zaslužila in v treh letih dolg plačala in pobotala.«

Potem je kupil njivo in senožet in kmalu si opomore toliko, da dobi še drugo polje v last; čez leto in dni pa si kupi célo zemljišče. Repoštevovi denarji so bili rodovitni, kakor če bi jih bila kokla valila. Vid je sejal in žel; ljudje so ga imeli uže za premožnega moža v selu in njegova mošnja je še vedno toliko dajala, da si je mogel če dalje več in več kupovati. V tretjem letu

je uže k svojemu posestvu drugo grajščinsko kmetijo v najem vzel, ki mu je obilo pri-delkov dajala. Mož je bil, kateremu je šlo vse po sreči.

Čas vrnitve je prišel in Vid si je toliko prihranil, da je lahko plačal svoj dolg. Pripravil je denarje in v odločenem dnevu vstal je zjutraj zgodaj, poklical svojo ženo in vse otroke, velel jim je, umiti in sčesati se in jih praznično obleči. On sam pa se je ogernil z ono suktnjo, v kateri je hodil k sv. obhajilu. Sedaj skozi okno zakliče: »Anže, vprezi!«

»Mož, kam pa gremo?« ga vpraša žena. »Vsaj danes ni nedelja, ni somenj; mar si take dobre volje, da nam hočeš veselja pripraviti. Kam nas pa popelješ?« Odgovoril ji je: »Z vami grem, bogate strice onstran gore obiskat, in tistemu, ki mi je z denarji pripomogel k premoženju, plačat dolg in obresti; danes je plačilen dan.«

To je bilo ženi jako všeč; lepo je oblekla sebe in otroke, in da bi imoviti strici tudi o moževem bogastvu dobro mislili in se je ne sramovali, obesila je verižico s cekini okoli vratú. Vid je zavezal težko mošnjo z denarji, jo vzel k sebi in ko je bilo vse pripravljeno, vsede se z ženo in otroci na voz. Anže je pognal čvetero konj

in berzo so dirjali proti Kerконоšem po ravnoti.

Pred sterma sotesko je Vid ukazal ustaviti voz ter je šel s svojimi ljudmi z voza hlapcu veleč: »Anže, vōzi počasi na goro in počakaj na verhu pri treh lipah in če nas tudi kmalu ne bode, le počakaj, da se konji oddahnejo ter napasejo. Tukaj vem za stezo; nekoliko v stran je, pa nič ne dé! Potem je zavil s svojo ženo in z otroci v gozd skozi zaraščeno germovje in je gledal zdaj sim zdaj tje moteč svojo ženo, da je zašel. Silila je v to, verniti se ter iti po veliki cesti. Vid je pa naglo obstal, poklical svoje k sebi in jim je rekel: »Žena, ti meniš, da gremo k tvoji žlahti; k nji iti ne mislim. Tvoji bogati strici so stiskači in sleparji! Ko sem v svoji revščini iskal pri njih tolažbe in pomoči, zasramovali so me, zaničevali in ošabno od sebe pahnili. — Tukaj stanuje oni bogati stric, kteremu imamo zahvaliti svojo premožnost, kteri mi je na moževsko besedo posodil denarjev, da mi je pridnost toliko obrodila. Na današnji dan mi je rekel priti in mu posojilo z obrestmi verniti. Ali veste zdaj, kdo je tisti gospod? Gospod gore, Répoštev imenovan.«

Žena se je silno prestrašila ter večkrat prekrižala se; otroci so se tresli strahu da

jih bodo oča peljali k Répoštevju. Doma so mnogo o njem čuli, da je silno strašen velikan in da otroke žré. Vid jim je vse razodel, kako se mu je takrat godilo, ko se mu je na poziv prikazal duh v podobi ogljarja, in kaj je žnjim opravil v otlini. Hvaležnega serca je pripovedoval o njegovi dobrotljivosti in tako ginjen, da so mu vroče solzé kapale čez zagorela prijazna lica.

»Počakajte tukaj,« je dalje govoril; »jaz grem v otlino, opraviti svoj posel. Nič se ne bojte, ne bodem se dolgo mudil, in če bode mogoče, pripeljal bodem gospoda gore sabo. Ne bojte se, svojemu dobrotniku podati roko, dasiravno bode černa in okajena. Nič žalega vam ne bode storil in gotovo se bode veselil svojega dobrega dela in naše hvaležnosti! Le serčni bodite, zlata jabolka in mali kruhek bo vam delil.«

Boječa žena se je branila v otlino iti, tudi otroci so tarnali in jokali, stiskali se k očetu, in ga za suktnjo vlekli, ko jih je odriival na stran. Pa vender se jim je iztergal s silo in skozi goščavo je prišel k dobro znani skali. Vsa znamenja kraja je spoznal, ktera si je dobro zapomnil. Stari, pol vsušeni hrast, za katerim se je dolina odpirala, stal je še, kakor pred tremi leti, pa otlino ni bilo nikjer več spaziti. Vid je skušal na

vse načine, si narediti pot v goro. Pobral je kamen, poterkal na skalo, da bi se odperla. Vzel je težko možnjo v roko, žvenkljal s terdimi tolarji in klical na ves glas: »Duh gorá, vzemi, kar je tvojega!« Pa duh se ni dal ne videti, ne slišati. Pošteni dolžnik se je moral zategadel verniti s svojimi denarji. Ko so ga žena in otroci zagledali, tekli so mu veseli naproti. Žalosten je bil in skerbelo ga je, kaj da mu je storiti, ker ni mogel denarjev poverniti. Zmislil si je in sklenil storiti kakor pred tremi leti: Poklical ga bom z njegovim gerdim imenom, če se mu tudi zamerim. Naj me tepe in lasá po svoji volji. Slišal me bo gotovo. Zdaj zavpije na vse gerlo: »Répoštev! Répoštev!« Boječa žena pa ga je prosila molčati, usta mu je hotela mašiti, a ni se dal ubraniti ter huje in huje je vpil. Kar se pritisne najmanjši deček jokajoč se k materi: »Oh! černi mož, černi mož!« Ves vesel praša Vid: »Kje?« — »Tam za drevesom poslušá!« in vsi otroci so se na kup zrinili, tresli se strahu in zeló vpili. Oče je pogledal, pa nič ni videl; zmota je bila. Z eno besedo, Répošteva ni bilo in vse klicanje ni nič pomagalo.

Verniti so se morali in oče Vid je šel žalosten in potertega serca po široki cesti.

Zdaj je zašumelo nekaj iz gozda v drevji; tanke breze so pripogovale svoje verhove, listje se je treslo, bližje in bližje je šumelo in veter je verlo majal košate veje, gnal suho listje in bilje pred sabo, vertil na cesti prah v majhne oblake, kar je otroke, ki so uže Répošteva pozabili, prav veselilo. Listje so lovili, ki ga je veter kvišku odnašal. Med suhim listjem so tudi zagledali košček papirja onstran ceste, po ktereга je zopet otrok stekel, ki je duha videl. Pa ko ga je hotel prijeti, ga je veter vzdignil in dalje odnesel, da ga ni mogel doseči. Zato je vergel svoj klobuk nanj pokrivši ga. Ker je bil lep bel papir in je varčni oče vse na dobro obrniti vedel, prinesel mu je fant, kar je našel, da bi ga oče pohvalili.

Ko je Vid papir razvil, videti, kaj da je, takoj spozna, da je dolžno pismo, ki ga je naredil gorskemu duhu, pretergano od zgoraj navzdol, pod katerem je stalo pisano: Vse je plačano. Vid to opazivši, ganilo ga je v serce. S sladkim veseljem je vskliknil: »Vesêli se, ljuba žena, in veselíte se vi, otroci! Videl nas je, slišal našo hvalo. Naš dobrotnik, ki je bil nevidno pri nas, dobro vé, da je Vid pošten mož. Rešen sem svoje obljube in vernimo se radostnega serca domov! Otroci in stariši so v svoji hvaležnosti

veselja jokali se po poti k vozu, in ker je žena jako želéla, svojo žlahto obiskati, da bi s svojo premožnostjo skope strice osramotila, derdrali so jaderno z gore. Ob mraku pridejo v selo in se ustavijo pred ono hišo, iz ktere je bil Vid pred tremi leti pahnjen. Zdaj je prav serčno poterkal in prašal po gospodarju. Na prag stopi neznan mož, kateri tujim gostom niti soroden ni bil, in po njem je zvedel Vid, da so bogati strici dogospodarili. Eden je umerl, drugi unesrečil, tretji je pobegnil, in sosedje so uže popolnoma na-nje pozabili. Vid je prenočil s svojo družino pri prijaznem kmetu, ki je njemu in njegovi ženi na drobno pripovedoval o njih osodi. Drugi dan so se vernili domov po svojih opravkih. Vidovo bogastvo je rastlo in rastlo, a on ostal je pošten in premožen mož vse svoje žive dni.

IV.

Čeravno si je Vid prizadeval zamolčati in skrivati pravi vir svoje sreče, da bi preobilo obiskovalcev ne obudil, ki bi njegovega gorskega dobrotnika zelo nadlegovali, vendar so ljudje zanimivo dogodbo kmalu izvohali; kajti če moževa skrivnost na ženskih ustnicah leži, rado jo najmanjša sapičica odnese, kakor perjiče. Vidova žena jo je razodela molčeči sosedinji, ta svoji kumi, ta svojemu stricu gospodu vaškemu brivcu in ta vsem, ktere je hodil brit. Tako se je raznesla novica po celi vasi in potem po celi fari. Zdaj so sprideni gospodarji, lenúhi in postopači začeli ušesa vihati. Kar v trumah so hodili v goro, zabavljali duhu, klicali in rotili ga. Pridružili so se jim še druge verste ljudje, vlačugarji in potepuhi, ki so prehodili goré, terkali tu in tam nadejaje se, da bodo vzdignili zaklade in bakrene posode. Répoštev jim je pustil veselje nekaj časa ter je mislil, da se ne spleča jeziti se nad njimi; samo za nos jih je vodil, ker je pustil po noči vzplamtiti tu in tam kako višnjevo lučico, in ko so iskalci prišli,

pometal je njih kape in klobuke na njé. Marsikak lonec z denarji napolnjen jim je dal skopati, ktereга so veseli domov odnesli, denarje kakih devet dni hranili in kadar so jih prišli gledat, so našli potem smrad in nesnago v lonci, ali pa črepine in kamenje. Pa vendar se niso utrudili, zopet hoditi v goro. Zavaljo tega je postal duh nevoljen, spodil je vlačugarje nažgavši jih s kamenjem, ter je bil vsem popotnikom tako hud, da ni prišel nihče brez strahú v goro in imena Répoštev ni bilo slišati mnogo mnogo let več v gori.

Necega dné se je senčil duh pri plotu svojega verta. Kar pride po poti žena, ktera mu je zavaljo nje posebne oprave bila jako všeč. Imela je dete na persih, eno je nesla na herbtu, eno peljala za roko in veči deček je nesel prazen jerbas in grablje za njó. Misli si Répoštev: »Mati je pač dobra stvar, vodi svoje čvetero otročiče, opravlja še svoja dela brez godernanja, in morala se bo še obložiti s težkim jerbasom. To se pravi drago plačevati veselje ljubezni!« To premišljevanje mu je naredilo dobro voljo in spusti se v pogovor z ženo.

Posadila je svoje otroke na travo in smukala perje z germovja. Med tem je bilo otročičem dolg čas in začeli so močno jo-

kati. Mati je takoj nehala delati, žnjimi igrala se, vzela jih v naročje, skakala in pela jim, zazibala jih zopet in potem šla po svojem poslu. Kmalu potem so začeli komarji otročičke pikati in ponavljala se je prejšna pesen.

To matere ni naredilo nevoljne. V germovje je stekla, jim jagode brat, najmanjšega pa je podojila. Materna poterpežljivost in dobroserčnost ste duha jako zadovoljili. Pa majhni kričač, ki je bil popred materi na herbtu, ni dal nikakor utolažiti se; svojeglav, termast deček je bil, kateri je jagode od sebe vergel, ko so mu jih dali, in vpil je, kakor če bi ga kdo derl. Zdaj je bilo materi preveč, in nevoljna vzdikne: »Répoštev! — pridi in snej vekača.« V istem hipu pristopi duh v podobi ogljarjevi rekoč: »Tukaj sem, kaj hočeš imeti?« Mati ne nadejaje se, da se bode Répoštev istinito prikazal, s perva vsa prestrašena obmolkne pred črnim velikanom, a kmalu se oserči ter ga pogumno zaverne: »Poklicala sem te le, da bi svoje otroke potolažila; ker so zdaj pokojni, te ne potrebujem in zahvaljujem se ti za tvojo dobro voljo.«

»Ali pa veš tudi,« odgovori ji duh, »da me tako nihče brez kazni ne sme klicati? — Primem te pri besedi! Daj mi vekača,

da ga požrem; kaj tacega uže davno nisem imel v ustih!« In stegnil je svojo sajasto roko, da bi bil dečka prijel.

Kakor koklja, zagledavši kregulja v višavi, najpervo s plašnim kokanjem skliče svoja piščeta v varno gnjezdo, svoje peruti razprostre in potem začne bojevati se z močnejim sovražnikom, tako se je razserdena žena črnemu ogljarju v brado zakadila, namerila mu s pestjo zarohnivša se nad njim: »Pošast! preden mi otroka vzameš, moraš mi serce iz pers stergati!«

Tako serčnega napada se Répoštev ni nadejal. Oplašen stopi nazaj, čudeč se junškemu pogumu, kakoršnega med ljudmi še ni skusil. Prijazno se nasmehlja ženi ter reče: »Ne togoti se! Vsaj ne žrem ljudi, kakor misliš. Nič žalega ne bodem storil ni tebi ni tvojim otrokom, pusti mi dečka večka; vseč mi je. Redil ga bodem kakor grofiča, v baržun in svilo ga bodem oblačil in gospoda ga bom naredil, ki bo hranil očeta in brate. Terjaj zanj tisoč kron; dam ti jih.«

»Ho, ho!« nasmeja se bistra žena; »ali vam je dečko vseč? — Da, čverst je kot redkva; a za ves svet bi ga ne dala.« — »Nespametnica!« ji reče Répoštev, »ali nimaš še treh družih otrok, ki ti delajo dosti

jezo in nevoljo? Teško jih moraš rediti in ubijati se žnjimi noč in dan.«

Žena: »Res je to, a zato sem mati, in storiti moram svojo dolžnost. Otroci mi delajo obilo preglavice, a tudi mnogo veselja.«

»Lepo veselje mi je to, z mehovi celi dan vlačiti se, pestovati in snažiti jih, poslušati njih vpitje in čuvati njih početje!«

Ona: »Reči vam moram, gospod, da vam je materno veselje malo znano. Ves trud in vse delo osladí en sam migljaj, prijazno smehljanje in blebetanje malih nedolžnih otročičev. — Le pogledajte mi tega rudečega dečka, kako se me oklepa, mali priliznjencek! Ali ni bil ta, ki je tako kričal? — Oh, če bi le sto rok imela, ki bi vas vzdigovale in nosile ter za vas delale, preljubi otročički!«

Duh: »Tako! ali mož nima rok, da bi delal?«

Ona: »O da, ima jih! In vzdigne jih tudi včasí, da jih čutim.«

Duh (jezno): »Kako? Tvoj mož si upa položiti roko na-te? Na tako ženo? Vrat mu bom zlomil ubijalcu!«

Ona (smeje se): »Potem bi imeli preveč vratov lomiti, če bi mogli vsi možje z vratovi plačevati, ki se nad ženami znašajo. Možje so hudi ljudje. V zakonu je treba marsikaj terpeti, zato sem se možila.«

Duh: »Če si vedela, da so možje hudi ljudje, bila si neumna, da si se možila.«

Ona: »Zna biti! Pa Štefan je bil čverst korenjak, ki je imel dober zaslužek, jaz pa sem bila uboga dekla brez dote. Prišel je k meni in me je snubil; dal mi je za aro tolar, na katerem je bil vtisnjen divji mož, in kmalu sva bila mož in žena. Potem mi je tolar nazaj vzal, a divjega moža imam še.«

Duh (smijoč se): »Morebiti si ga podivjala s svojo termo?«

Ona: »O, termo je uže izgnal iz mene! Pa Štefan je stiskač. Če hočem imeti novcev od njega, razsaja huje v hiši, kakor vi včasi po gorah, očita mi revščino in molčati mu moram. Če bi mu bila kaj dote k hiši prinesla, bi mu uže jezik zavezala.«

Duh: »S čim se živi tvoj mož?«

Ona: »S steklom kupčuje in težko si mora kruh služiti. Leto in dan nosi ubožec težki koš iz Českega; če se mu po poti kaj ubije, moram jaz in ubogi otroci plačati, a ljubezen ne udari hudo.«

Duh: »Ali moreš še moža ljubiti, ki tako s teboj ravna?«

Ona: »Zakaj pa ne? Ali ni oče mojim otrokom? Vse bodo poravnali in nama pomagali, kadar bodo zrastli.«

Duh: »To je pač žalostna tolažba! Otroci plačajo tudi starišem trud in skerbí? Ko ti bodo otroci poslednji denar iz žepa izmolzli, vzeli jih bo cesar v vojsko, da ti jih bodo Turki pobili.«

Žena: »Če prav, to mi ne teži serca. Če jih Turki pobijejo, umerjó za cesarja in domovino v svojem poklici. Morejo pa tudi v vojski obogateti in starišem pomagati.«

Potem je duh začel pogajati se še enkrat za otroka, pa žena mu še odgovora ni dala. Napolnila je jerbas z listjem, povezala nanj najmanjšega otroka in Répoštev se je obernal, kakor če bi hotel iti. Ker je pa bilo breme pretežko, da bi ga bila mogla žena vzdigniti, prosila ga je pomoči rekoč: »Ker sem vas uže poklicala, pomagajte mi vsaj zadeti, in če hočete še ljubav storiti, dajte dečku, ki vam je tako všeč, desetico v dar, da si kruha kupi. Jutri bo prišel oče, in nam bo prinesel iz Českega kaj za kolače.«

Duh ji odgovori: »Pomagal ti bom uže, če mi pa dečka ne dáš, mu tudi jaz darú ne dam.«

»Tudi dobro!« odgovori žena in gre svojo pot.

Dalje ko je šla, bolj težák je prihajal jerbas, da je skoraj opešala in vsakih deset stopinj morala počivati. To se ji ni po pra-

vici zdelo. Mislila je, da ji je Répoštev eno zagodel in kamenja skrivaj pod listje naložil. Postavila je torej jerbas na bližnji štor in ga zverne. Pa samo listje se je izsulo iz njega brez kamenja. Napolnila ga je zopet do polovice in je še toliko listja v pripas natlačila, kolikor je mogla. Pa kmalu ji je bilo zopet pretežko. Še enkrat je mogla odložiti. Dostikrat je nosila koše napolnjene s kopico sklenic in kozarcev, a tako je ni težilo še nobeno breme in tudi utrudila se ni kmalu tako zeló. Ko je domov prišla, je vender hišo opravila, kozam in kozličem pokladala zelenega listja, otročičkom kruha dala za večerjo, žnjimi molila in kmalu veselo zaspala.

Zlati voz in budeči dojenček, ki je glasno terjal svoj živež, zbudil je pridno ženo iz terdnega spanja k navadnemu delu. Najpervo je šla kozé pomlesti, pa — kako se je ustrašila! Uboga žival, stara koza, je ležala mertva kakor kamen terda, moleč vse štiri od sebe. Kozliči pa so strašno obračali oči, jezičke daleč vun stegovali in uže pojemali. Taka nesreča ni še zadela blage žene, kar gospodinji. Vsa omamljena vsled nezgode vergla se je na slamo, zatiskaje s pripasom solzne oči. Gledati ni mogla pogina živalic, in zdihovala je globoko: »Oh, jaz nesrečna žena, kaj bom začela! in kaj bo moj hudi mož

rekel, kadar pride; oh, ob vse svoje premoženje sem, ob ves dar božji!»

Svojemu zbeganemu sercu pa je kmalu našla tolažbe rekoč: »Če je ljuba žival ves tvoj blagoslov božji na tem svetu, kaj so ti pa otroci?« Sram jo je bilo in mislila si je: Pusti vse bogastvo svetá, vsaj imaš še moža in čvetero otrok. Vsaj se še ni vsušil mlečni virček za preljubega dojenčka in za druge otroke je še obilo vode v vodnjaku. Če prav Štefan razsaja in če me tudi tepe, kaj to dé? Vsaj nisem nič zanemarila. Žetev je pred durmi; žet bom šla in po zimi bom predla do polnoči. Drugo kozo dobiti bode menda uže še moči, in kedar imam to, tudi kozličev ne bode manjkalo.

To premišljevaje se ji je serce zopet ohrabilo. Solzé si je obrisala in ko je pogledala, ležal je pred njo listek, ki se je tako lepo lesketal, tako rumeno kakor zlato. Urno je vstala, tekla sosedi židovki pokazat, kaj je našla, in židovka je takoj spoznala dragoceno kovino. Zbarantala jo je od nje in ji odštela na mizo tva terda tolarja. Ta hip zgine vsa žalost iz brezupnega serca.

Toliko gotovih denarjev še uboga žena nikoli ni imela. Tekla je k peku in mesarju, kupila maslenega kruha otrokom in kozličevo gnjat Štefanu za pečenko, ko bi zvečer

prišel truden in lačen domov. Kako veseli so skakljali otročiči materi naproti, ko je prišla domov in jim delila tako slastnih, ne-navadnih jedi! Prepustila se je vsa mater-nemu veselji, da je mogla nasititi stradajoče otročiče. Njena druga skerb je bila mertva živina, kateri je po nje misli zavdal kak hudobnež. Namenila je, po moči prikrivati to nesrečo svojemu možu. Pa nje čudenje je vse presegalo, ko je zagledala korito polno zlatobliščечеgea listja. Zdelo se ji je takoj, da je živina zato pocepala, ker je jedla zlato. Zavaljo tega je nemudoma nabrusila nož, kozi in mladičem preparala trebuh ter našla v vsakem želodci kepo zlata.

Zdaj ni vedela, kaj začeti s svojim bogastvom. Ko je pa zaklad vzela v svojo last, polnile so njeno serce tudi težke skerbi. Nepokojna, boječa je bila, serce ji je močno utripalo, vedela ni, ali bi zlató v skrinjo za-perla ali v hramu zakopala. Bala se je tatov in tolovajev, a tudi stiskaškemu Štefanu ni hotela razodeti svoje sreče, ker se je bala, da bi iz skoposti ne prisvojil si vsega zlata, njo pa z otroci vred vender le stradati pustil. Dolgo je premišljevala, kako storiti najpamet-neje, pa vedela si ni svetovati.

Šla je torej k gospodu župniku in mu je vse povedala, kako in kaj se ji je pri-

petilo z Répoštevom, kaj ji je pripomoglo k velikemu bogastvu in kaj da ga hoče prositi. Resnici v dokaz mu je pokazala vse zlato, ki ga je pri sebi imela. Gospod župnik se je pri tej priči prekrižal, a tudi veselil obile sreče uboge žene premišljevale, kaj bi ji svetoval in kaj bi storil, da bi se lakomni Štefan ne polastil bogastva.

Po dolgem ugibanju je rekel: »Poslušaj me, žena! Jaz vem dober svet vsemu temu. Pretehtaj mi zlato, da ti ga pošteno shranim, in potem bodem spisal list v laškem jeziku, v katerem bode stalo, da se je tvoj brat, ki je šel pred leti v tuje dežele, prepeljal iz Benetk v Indijo in da je ondi umerl; da je v oporoki vse svoje premoženje tebi zapustil s pristavkom, da pride samo tebi v korist in nikomur drugemu in župnik naj bode tvoj jerob. Jaz ne terjam ne plačila ne hvale za to, samo to pomisli, da si sveti cerkvi hvale dolžna za blagoslov, ki ti ga je Bog dal; zato obljubi naši cerkvi bogato mašno obleko.«

Ta svet je bil ženi jako všeč in rada je obljubila to gospodu. Natanko sta pretehtala zlato, položila ga v cerkveno skrinjo in žena je šla domov veselega in lahkega serca.

Répoštev je bil prijatelj ženam, dasiravno ga je nekoč vodila ena za nos; a ta

kmetica pa se mu je posebno prikupila s svojim obnašanjem. Tem bolj se je pa surovemu Štefanu mrzil in želel je, nad njim znositi se za ubogo ženo, ter mu eno zaigrati, da bi se mu serce treslo in ga tako ukrotiti, da bi bil ženi podložen. Zavaljo tega je obsedlal berzi jutranji veter, vsedel se nanj in dirjal čez hribe in doline, ter gledal kakor begún po vseh cestah in stazah, ki peljejo iz Českega. Kar ugleda popotnika, ki je nesel težko breme, in ta hip mu je bil za petami ter mu natanko ogledaval blago, ki ga je imel v košu. V svojo srečo ni nosil noben popotnik steklovine po tej cesti, sicer bi ne bil odšel škodi in zasmežovanji, če bi tudi ne bil mož, ktereга je Répoštev iskal.

Na ta način mu težko obložen Štefan ni mogel uiti. O mraku prikorači čversti mož po cesti s težkim košem na herbtu. Kolikorkrat se je prestopil, zaškripal je koš. Duh se je uže veselil, ko ga je od daleč videl priti, da mu ne bo odšel, in pripravil se je, izpeljati svoj naklep. Spehani Štefan je prišel skoraj verh hriba, še poslednji klanec je imel pred sabo, in potem bi ga peljala pot navzdol proti domu. Zavaljo tega je še bolj hitel. Vendar je moral včasi počivati. S svojo gorjačo je podpiral koš, da bi si

težo olajšal, in brisal si je pot, ki mu je tekkel v debelih sragah po obličji. Dospel je verh griča in ravna, lepa steza je vodila doli čez povesje. Sredi pota je ležala prežgana smereka in paróbek je stal navpik poleg njé, na verhu raven kakor miza. Okrog in okrog je rastle zelena trava, kraj je bil jako lep, razgled v okolico krasen, da je popotnik rad tukaj postal in oddahnil se. Tudi utrujenemu Štefanu je bilo vabljivo mesto tako všeč, da je kar svoj koš na deblo postavil in se nasproti po dolgem vlegel v travo. Tukaj je preudarjal, koliko dobička bo imel in najdel je, da bi si na tergu osla kupil in otovoril, če bi nobenega novca za dom ne obernil in pridni roki svoje žene prepustil skerb za živež in obleko. Misel, kako bi v prihodnje otovorjenega osla poganjaj počasi pred seboj, mu je bila pri ožuljeni rami tako sladka, da si je ni hotel iz glave izbiti.

»Zdaj imam osla,« pravi sam sebi, »potem bom dobil kmalu konja, in ko bom imel konja v hlevu, našla se bo tudi njiva. Iz ene njive bodeite lahko dve, iz dveh štiri, s časom celo zemljišče in kmetija, in nazadnje bode imela tudi Liza novo krilo.«

Prišel je s svojim računom ravno tako daleč, kakor Doleneč, ki je nesel jajca v

terg. Kar spusti Répoštev vertinec okrog debla in koš prekupicne se na tla, da se je vsa roba v tisoč koscev razdrobila. To je vdarilo kakor strela v Štefanovo sercé! Ob jednem je slišal od daleč glasno krohotanje. Zazdelo se mu je, kakor da bi se nekdo veselil njegove škode, in ker se mu vihar tudi ni naraven zdel in ker je videl, da sta drevo in štor zginila, mislil si je lahko, kdo mu je napravil tako nesrečo.

»O Répoštev!« je zdihoval, »mar te veseli moja nesreča? Kaj sem ti storil, da si mi vzel košček kruha? Oh, jaz za vse dni svojega življenja nesrečni človek!«

Potem se je vèdel, kakor bi bil ob pamet in preklinjal je Répošteva, kakor si je le mogel domisliti, da bi ga bil ujezil. »Potepuh!« je vpil, »pridi in še zadravi me, ko si mi vzel vse, kar sem imel na zemlji!« V resnici mu ta hip ni bilo življenje več, kakor zdrobljena posoda. Répoštev se pa ni dal ne videti ne slišati.

Osiromašeni Štefan je moral, če ni hotel praznega koša domov nesti, črepinje pobrati, da bi jih v steklarnici zamenjal za par kozarcev. Globoko zamišljen kakor tergovec, kateremu je požrešno morje pogoltnilo ladjo in blago, šel je z gore proti domu. Sto in sto težkih misel mu je rojilo po glavi, kako

bi škodo poravnal in svojo kupčijo zopet pričel. Spomnil se je koze, ki jo je žena imela doma v hlevu; pa ljubila jo je skoraj kakor svoje otroke, in vedel je, da je ne bode dobiti z lepo. Zato si izmisli zvi-jačo, svoje nesreče doma ne povedati in ne po dnevi verniti se domov, temuč splaziti se ob polunoči v hišo, gnati kozo v Kovačevo na terg in za skupljeni denar kupiti novega blaga; kedar bi se pa vernil domov, kregati se s svojo ženo in ji očitati, kakor bi bila nje nemarnost kriva, da ji tatje kradejo živino iz hleva, kedar njega ni doma.

S tem dobro prevdarjenim sklepom splazil se je blizo vasi v germovje in je čakal ondi težkega serca, kdaj bo ura bila polunoči. Točno ob dvanajstih je šel krast. Zlezal je čez nizka dvoriščna vrata, odprè jih od znotraj in splazi se h kozjemu hlevu. Bal se je vender, da bi ga žena ne zasačila pri tatvini. Proti navadi je bil hlev odpert in čudil se je, dasiravno ga je tudi veselilo, kajti našel je v tej nemarnosti eno priložnost več, prikriti s tem svojo hudobijo. Toda v hlevu je bilo vse prazno in mrtvo, niti koze niti kozličev ni bilo v njem. V prvem strahu je mislil, da ga je uže morda prestregel kak tatinski tovariš, ki je znal

ročnejše krasti, kakor on, kajti nesreča pride malokdaj sama. Prestrašen je padel na posteljo žalujoč, da mu je splaval po vodi poslednji poskus, znova spraviti svojo kupčijo na noge. Od gospoda župnika vernivša se Liza, pripravila je radostno vse, da bi postregla svojemu prišedšemu možu z dobro jedjo. Tudi gospoda župnika povabila je, da bi pri veselem obedu povedali Štefanu, kakošna sreča doletela je njegovo ženo in s katerimi pogoji bi je mogel biti tudi on deležen. Proti večeru pogledovala je skerbno skozi okno, ali se Štefan uže vrača. Nepoterpežljivost gnala jo je ven pred vas, kjer je pogledovala s svojimi bistrimi očmi po cesti. Žalostna je bila, ker ga tako dolgo ni hotelo biti. Ko se je stemnilo, začelo jo je strah biti v spalnici; večerjala ni nič. Jokala se je in dolgo ni mogla zaspati. Še le proti jutru je malo zadremala. Ubozega Štefana pa je nadlegoval dolgi čas v kozjem hlevu in bil je nevoljen. Tako je bil klavern, da si ni upal poterhati na vrata. Naposled zakliče s slabim glasom: »Ljuba žena, zbudi se in odpri svojemu možu!«

Ko je Liza čula njegov glas, skočila je kakor serna s postelje, stekla k durim in vesela objela moža. On se je pa deržal merzlo, postavil je svoj koš na tla, in se

vlegel na klop. Ko je verla žena videla moža tako klavernega, obšla jo je žalost. Rekla je: »Kaj ti je, ljubi mož? kaj se ti je pripetilo?«

Odgovoril ji je samo sè zdihovanjem, pa vender je kmalu zvedela, zakaj je tako žalosten, in ker mu je bilo serce prepolno, ni mogel dalje zamolčati ženi svoje nesreče. Ko je slišala, da mu je Répoštev eno zagodel, uganila je lahko dobrotljivi namen duha in ni se mogla ubraniti smehu. To bi ji bil Štefan gerdo plačal, če bi bil pri drugi volji. Zdaj pa nič ni rekel na to. Poprašal je le plašno, kje so kozé. Žena se je še močneje smijala, ko je videla, da je gospodar ovohal uže vse kote.

»Kaj ti je mar moja živina?« rekla je. »Vsaj še nisi prašal po otrocih. Živina je shranjena dobro zvonaj na paši. Kaj ti bo Répoštev belil glavo, ne žaluj! Kdo vé, kje nam je on ali pa kdo drugi namenil obilno plačilo!«

»Kaj tacega znaš dolgo upati,« zaverne jo mož.

»Ej, vender,« pravi žena, »sreča pride dostikrat, ko se je najmanj nadejamo. Nič ne maraj, Štefan, če prav nimaš steklovine in jaz ne koze, imava vender zdrave otroke

in zdrave roke, da preživiva sebe in nje. To je najino bogastvo.«

»Oh, da bi se Bog usmilil!« zdihuje žalostni mož. »Ako so kozé proč, nesi mi še te štiri mehove koj v vodo; jaz jih ne morem preživiti.«

»Če jih ti ne moreš, morem jih pa jaz,« ponosno odgovori Liza.

Pri teh besedah prišli so prijazni gospod župnik, ki so uže pred vratmi poslušali ves govor. Poprijemši besedo naredé Štefanu dolgo pridigo, da je lakomnost korenina vsemu hudemu in ko so mu dosti v glavo vtrobili, povedali so mu tudi o bogati dedšini njegove žene.

Pokazali so mu laško pismo in povedali iz njega, da ima tadanji vaški župnik spolniti poslednjo voljo ranjcega in da so uže v varnost spravili, kar je zapustil.

Štefan gleda kakor zaboden vol in nič družega ni mogel storiti, kakor včasi pripogniti se. Ko se je nekoliko zbrihtal, objel je svojo skerbno ženico in ji zagotavljal, da jo bode zvesto ljubil in spoštoval celi čas svojega življenja.

Bil je od tega časa najboljši mož, najboljši oče svojim otrokom in priden gospodar; dasitudi popred nikoli ni bil postopač.

Gospod župnik prodali so s časom zlato, kupili za denarje veliko kmetijo, na kateri sta gospodarila Štefan in Liza do smerti. Denarje, ki so še ostali, posojevali so na obresti, ter so s premoženjem gospodarili tako pošteno, kakor s cerkvenim. Vzeli niso drugega plačila, kakor mašno obleko, katero je dala Liza tako lepo narediti, da ni bilo njej jednake. Liza imela je še v svoji starosti obilo veselja s svojimi otroci in Répoštevov ljubček je bil kaj hraber mož. Služil je dolgo v cesarski armadi za časa tridesetletne vojske ter je bil imeniten častnik.

V.

Ker je duh mater Lizo tako lepo obdaroval, ni dal slišati dolgo nič več o sebi. Ljudstvo je sicer pripovedovalo marsikako čudno prigodbo, ktero so ženske ob dolzih zimskih večerih spredle tako dolgo in tanko, kakor nit na vretenu; a zgol prazne pravljice so bile, izmišljene samo za kratek čas. Pa kakor je sploh na svetu, da je med sto rečmi, ktere pripovedujejo ljudje, komaj jedna resnična, tako je bila tudi med sto pripovedkami o Répoštevju v Kerkonoših komaj jedna, ki se je res prigodila. Grofinja Cecilija bila je pred kakimi sto leti poslednja, ktera je imela žnjim opraviti, predno je zginil popolnoma z svetá.

Ta gospa, ktero so pokvarile in naredile vso hromovo mehkužnosti visocega stanú, peljala se je z dvema hčerama v Karlove vari (toplice) na Česko. Mati je jako hrepenela po toplicah, hčere pa po veselji in družbah, ki se v tacih krajih shajajo; noč in dan vozile so se v eno mer, da bi prej dosegle svoj cilj. Primerilo se je, da se pripeljejo ravno ob solčnem zahodu v Ker-

konoše. Bil je lep poletni večer, nobene sapice ni bilo čutiti. Ponočno obnebje bilo je obsejano z zvezdami. Pervi lunini krajec in sim ter tje letajoče kresnice delale so, da je bil to najboljši večer, kterega more kdo doživeti; toda popotnice uživale so malo ta večerni kras, kajti gospa mamá je sladko zaspala ob zibajoči vožnji, ker so konji počasi vozili, hčere s hišino so se pa stiskale vsaka v svoj kot in tudi dremale. Samo Janez, ki je kočijažil, ni zaspal. Vsc, kar je kedaj slišal o Répoštevju, hodilo mu je sedaj na um, ljubše bi mu bilo, da bi nikoli slišal ne bil o njem. Oh, kako si je želel nazaj v Vratislavsko mesto, kamor si nikdar ne upa noben duh. Plašno se je oziral na vse strani in če je kaj zagledal, kar se mu je zdelo neznanu, spreletela ga je merzla groza po herbtu in lasje so mu stopali po konci. Včasi je dal videti postiljonu, da ga je strah in nalašč ga je spraševal, ali ni nič nevarnega v hribu.

Dasiravno se mu je ta večkrat krepko pridušil po navadi voznikov, da se ničesa ni bati, bilo mu je vendar čudno pri serci.

Po dolzem molčanji ustavi postiljon konje, zamermra nekaj sam pri sebi in konje požene, se zopet vstavi in tako večkrat naredi. Janez, ki je terdno mižal, odperl je

plašno oči in v svoj strah videl, da kakega pol streljaja pred vozom stopa nekdo črn kot noč, velik čez mero, in kar ga je največ bégalo, bila je prikazen v črnem plašči brez glave. Ko se je voz ustavil, obstal je ta tudi, in ko so konji potegnili, šel je tudi ta naprej. »Stric ali nič ne vidiš?« prašal je strahopetnež in lasje so se mu ježili.

»Se ve da vidim nekaj,« odgovori mu postiljon poluglasno; »pa le molči, da ga ne motiva.«

Janez je začel moliti, kolikor je znal, in merzel pot mu je stal na čelu. Kakor blisk v temni noči, ko še gromenja nikjer slišati ni, celo hišo spravi po konci, ravno tako je bojazlivec tu pri svoji dremajoči gospé iskal tolažbe in varstva. Naglo je poterkal na šipo. Grofinja nevoljna, da se je prebudila iz sladkega dremanja, praša: »Kaj pa je?«

»Žlahtna gospa!« rekel je Janez, »poglejte ven; tam hodi mož brez glave!«

»Tepec!« pokara ga grofinja, »ali se ti sanja? In če bi tudi res kaj bilo, vsaj mož brez glave ni kaj nenavadnega; povsod jih je dosti.«

Gospicama pa ta pot materine besede niso bile po volji; njiju serce se je treslo strahu. Plašno ste se pritiskali k materi tre-

petaje in zdihovaje: »Oh, to je Répoštev, gorski duh!« — Gospa pa, koja je o duhovih imela druge misli nego hčeri ter ni vane verovala, pokrega ju zavoljo nespametne vraže in jima dokazati hoče, da ti duhovi izvirajo iz prenapetih in razgretih možganov.

Razkladala je še svoje nazore z vso zgovornostjo, ko je mož s črnim plaščem, ki se je za nekaj časa popotnikom skrila, stopil zopet iz goščave na cesto. Pa kmalu se je skazalo, da Janez ni dobro videl. Mož je sicer imel glavo, toda bila ni na vratu med pleči, temuč nesel jo je v rokah, kakor psička. To je storilo neizrečen strah v vozu in zvonaj voza; komaj tri korake je stala pošast od voza. Mladi gospodičini in hišina, koja sicer ni imela navade segati v besedo, kadar ste oni govorile, zavpile so jednoglasno in hitro zagernile okno, da bi nič ne videle, in skrile so svoj obraz. Mati pa je v tistem strahu sklenila svoji roki in nje obličje ni kazalo, da bi verovala v strahove in duhove. Janez, na kterega je imel mož s črnim plaščem posebno piko, začel je glasno moliti, da bi se bil strahú ubranil. Komaj spregovori: »Vsi dobri duhovi« — verže mu pošast odsekano glavo v čelo, da se je zvalil z voza na tla; v tistem hipu je ležal tudi postiljon na tleh, in strah je

rekel z otlim glasom: »Ná, to imaš od Répošteva, po čigar svetu se voziš! Meni je zapadlo vse, voz, konji in blago!«

Potem plane pošast spredaj na sedlo, požene konje in dirja čez goré in doline, tako da je ropot derdrajočih koles preglasil krik in jok prestrašenih žensk.

Na enkrat se je družba ostrašenih pomnožila za enega človeka. Nek popotnik je jahal počasi mimo voza in še zapazil ni, da kočijaž nima glave. Jezdil je pred vozom, kakor bi bil za to najet. Možu s črnim plaščem to nikakor ni bilo po volji. Ko je voz ukrenil na drugo pot, storil je to tudi konjik. Prikradeni voznik se ni mogel znebiti nepoklicanega spremljevalca, kakor da bi ga bil kdo k vozu privezal. Vozniku je uže vroče prihajalo, zlasti ko je videl, da je imel popotnikov konj eno nogo manj, pa kljubu temu je trinogata para popolnoma dobro stopala. Bal se je, da se mu bo slabo godilo, ker je Répoštevovo mesto prevzel in zazdevalo se mu je uže, da se je pravi pravcati Répoštev vtaknil v to reč.

Čez nekaj časa obernil se je konjik tako, da je tik voznika prišel in prašal ga je prijazno :

»Rojak, kam se peljete?«

»Kam neki?« rekel je pošastni kočijaž s plašnim glasom, »kakor vidite, za nosom!«

»Prav!« reče mu konjik; »bratec, pokaži, kje imaš nos?« Potem prime konje za vajete, zgrabi černoplaščnika in ga telébne tako krepko na tla, da so mu vse kosti zaškripale, kajti pošast na vozu bila je od mesa in kosti. Odmah je bil razšemljen in pokazala se je kodrasta glava vstvarjena tako, kakor sicer vsaka človeška. Ker je goljuf videl, da je izdan, zbal se je težke roke svojega nasprotnika, in tudi več dvomil ni, da je to Répoštev sam; zato se mu je podal in ga je prosil, naj ga pusti pri življenji.

»Plemeniti gorski gospod! — tako se hlini priklaten zločinec Répoštevu — usmilite se mene, nesrečnega, kterega je preganjala osoda uže od mladosti; kateri nikoli ni mogel tega doseči, kar je hotel, in kateri sedaj celó strah biti ne smé, ko med ljudmi več živeti ne more.«

To je bilo o pravem času govorjeno. Répoštev je na svojega posnemača tako razkačen, da bi ga bil kar umoril, če bi ne bil želje vnet, slišati kaj več o njegovem življenji. »Vsédi se,« mu veli, »in stôri, kar se ti bode ukazalo!«

Na to potegne konju četrto nogo izmed reber, stopi k vozu, ga odpre in hoče gospo in gospici prijazno pozdraviti.

Pa v kočiji bilo je tiho kakor v grobu; strah je omamil občutljive stvari tako, da so se vsi duhovi življenja iz njih umaknili in vse je ležalo v omedlevici, kar je bilo v vozu. Pa popotnik si je vedel kmalu pomagati. Zajel je poln klobuk vode iz mimo tekočega studenca, poškropi obraze omamljenim gospém dá jim nekaj povohati, namaže jim senci z dišavo ter jih tako zopet poživi in okrepča. Po versti so odperale oči, ter zagledale čednega, na videz poštenega moža.

»Žal mi je, prežlahtne,« rekel je, »da ste na mojem graščinskem posestvu prišle v roke hudobnežu, kateri je gotovo imel namen, okrasti vas; rešene ste, jaz sem polkovnik Orjaškovič. Dovolite mi, da vas popeljem v svoj grad, ki ni daleč.«

To je bilo grofinji prav po volji. Z veseljem je sprejela to vabilo, in kodrež dobil je ukaz, dalje peljati. Voljno je storil svojo dolžnost. Da bi gospem dal oddahniti se strahú, pridružil se je zopet vozniku, ter mu veleval peljati zdaj na desno, zdaj na levo. Med tem je voznik prav dobro videl, da je konjik včasi kakega mimo letečega netopirja k sebi

poklical in mu skrivno dajal povelje, da ga je bila še bolj groza.

Čez eno uro vožnje se jim zasvetli v daljavi lučica, iz nje nastanete dve, nazadnje pokažejo se štiri. Prijahali so štirje lovci, kateri so skerbno iskali svojega gospoda, kakor so rekli in zdaj veselili se, da so ga našli.

Grofinja bila je zopet popolnoma pri sebi, in ker je videla, da ni nevarnosti več, spomnila se je Janeza in skerbelo jo je zanj. Povedala je to svojemu varuhu, kateri je takoj poslal dva svoja lovca iskat nesrečna tovariša, da jima pomagata na noge. Kmalu potem priderdra voz skozi temna grajska vrata na prostorno dvorišče. Obstal je pred silno lepim gradom, ki je bil skozi in skozi razsvitljen. Polkovnik je ponudil grofinji roko ter jo je peljal v krasno dvorano k mnogobrojni ondi' zbrani družbi. Gospodičini se niste malo sramovali, ko ste v popotni obleki prišli v tako imenitno družbo, ki je bila prekrasno nališpana.

Po prvem pozdravljenji se je družba razdelila zopet v več delov, nekteri so sedli k igri, drugi so se zabavali v pogovorih. Menili so se o zadnjem dogodku, in kakor se rado zgodi ob pripovedovanji prestanih nevarnosti, zložili so kmalu dolgo povest, v kateri bi bila rada grofinja prva junakinja, če bi

bila mogla utajiti oživljajoče dišave, s katerimi je polkovnik moral krepčati nezavestne ženske. Kmalu po tem pripelje postrežni gospodar moža prišedšega, kakor če bi ga bil kdo poklical. Bil je zdravnik, kateri je popraševal za občutke grofinje in njenih lepih hčerá. Prijemal jih je za žile in z učenim obrazom marsiktera nevarna znamenja najti si domišljeval. Grofinja se je v svojem stanu jako dobro počutila, vendar se je bala za svoje življenje. Dasitudi je bila vsa pohabljena, slabi život ji je bil vendar tako ljub kakor obleka, ktere je bila vže vajena in bi je rada ne slekla, če tudi je bila vže obnošena. Povžila je toraj po zdravnikovem nasvetu nekaj hladeče štupe in kapljic; zdravi hčeri ste morali to isto storiti, ali ste hoteli ali ne.

»Preveč voljni bolniki naredé zdravnike ostre. Kervoželjni mož je zdaj še celó rekel, da je treba puščati. Vzel je tedaj rudeči trak za obvezo in grofinja je pomolila svojo roko. Ne bila bi se branila, naj bi bil zdravnik še kaj hujega terjal, samo da bi ji bil pregnal ves strah iz života. Pa nji in hčerama v srečo ni terjal nič hujega. Gospodičini ste se dolgo in močno branili puščanju, a silno prigovarjanje in materni zgled sta konečno pripomogla, da ste premagali strah pred je-

klenim nožičkom ter postavili nogo v toplo vodo. Nazadnje prišla je tudi hišina na versto, dasiravno je prosila in tarnala, da ne more videti kervi. Pa nič ni pomagalo. Terdoserčni zdravnik ji je brez milosti zavihal rokav in postregel tako umetno in skerbno, kakor njeni gospôdi.

Ko je bilo to opravljeno, šli so na obed. Krasno je bilo vse priredjeno. Mize so bile skoraj do stropa naložene s srebernim posodjem. Zlati in pozlačeni kozarci stali so na mizah in drugih reči bilo je toliko, da se je blisketalo. V drugi stanici svirala je gôdba kratkočasne igre. Po jedi prinese strežaj še sladčic in sadja, da so se uže polni želodci še enkrat glasno zasmijali. Premeteni sladčičar, ki je znal očém in želodcu vselej bolj vstreči, nego pameti, je vse dogodjaje na potovanji grofinje postavil v majhnih sladkornih podobicah na mizo. Grofinja je vse to na tihem čudeč se radovedno ogledovala.

Obernila se je k svojemu sosеду, česke mu grofu — in prašala ga je, kaj danes tukaj obhajajo. Odgovoril ji je, da ni kaj posebnega in da so se zgolj v zabavo zbrali samo dobri prijatelji. Čudila se je, da o bogatem, postrežnem Orjaškoviči nikoli nič slišala ni bodisi v Vratislavi, bodisi kje drugje. Mislila je, da bode od njega samega kaj

več čula; pa ta je znal tako ročno ogibati se ji, da ničesa ni zvedela. Nalašč je nehal govoriti o svojem rodu in napeljal je pogovor na duhove. Kadar pa ljudje kaj tacega začnejo govoriti, ne morejo kmalu nehati, ker nekteri vedó dosti povedati, drugi pa še raje poslušajo.

Nek dobro rejen gospod je mnogo zanimivega pripovedaval o Répoštevju in pričkali so se o resničnosti teh reči. Grofinja, imajoč sedaj obilo vode za svoj mlin, je rekla, da ni nič res, in je ugnala s svojo umnostjo v kozji rog nekega gospoda, ki je imel samo jezik še gibčen, in ki je Répošteva verlo zagovarjal. To kar se je meni sami primerilo, rekla je, očitno kaže, da je vse sanja, kar se pripoveduje o gorskem duhu. Če bi tu v gorah svoje marnje počel in lepih lastnost imel, ktere mu sanjači prikladajo, gotovo bi sleparju ne bil pripustil z nami tako delati, a ubogi duh ni mogel svoje časti rešiti. Brez pomoči serčnega gospoda Orjaškoviča bi bil prederzneš z nami počel, kar bi se mu bilo izljubilo.«

Hišnemu gospodu dosihmal ni bilo mar za te pogovore, zdaj pa se je tudi oglasil rekoč: »Plemenita gospa, vi ste duhove čisto iz svetá izmedli. Vse bitstvo možganov je zginilo po vašem poduku kakor megla spred

naših oči. Dokazali ste tudi dobro, da starega prebivalca teh gorá ni, in njegov zagovornik, oni gospod tam, je omolknil. — Kaj pa, če bi bil domišljeni gorski duh vender pomagal rešiti vas iz pesti pošemljenega tolovaja? Kaj pa, če bi se bilo prijatelju sosedov zljubilo, premeniti se v mojo podobo, da bi vas bil tako spravil v varnost? In če vam jaz rečem, da se kot hišni gospodar celi čas od te družbe niti premaknil nisem, da vas je neznan človek v mojo hišo pripeljal in ga zdaj ni tukaj. Mogoče bi vender bilo, da je gorski duh otel svojo čast, iz česar bi se sklevalo, da ni tak, kakoršen se vam dozdeva.« To govorjenje je grofinjo nekoliko omotilo in lepi gospodičini ste zoper svojo voljo položili vilice na mizo, ter pozorno gledali gospodarja, da bi mu brali v očeh, ali govori resnico ali se šali. Prihod zopet najdenega Janeza in postiljona jih je v pogovoru zaverl. Postiljon se je veselil, da je zopet videl svoje konje v hlevu, Janezu je pa serce radosti skakalo, ko je našel zopet svojo gospôdo zdravo in veselo. Zdaj prinesó strašno glavo černoplaščarja, ki je kakor topova krogla treščila Janeza na tla. Dali so glavo zdravniku, da bi jo pregledal in povedal, pri čem da so. Ne da bi položil nož svoje učenosti na njo,

spoznal je zdravnik takoj, da je izotljena buča, napolnjena s peskom in kamenjem in kot velika človeška glava našemarjena z lesenim nosom ter predivnato brado.

Po jedi se je družba razšla, ker se je uže daniti začelo. Gospé so imele lepo pripravljene postelje, na katerih so kmalu zaspale, ker niso imele časa misliti na strahove. Solnce je bilo uže visoko, ko se je mati zbudila; pozvončkala je hišini in zbudila gospodičini, kateri bi bili rade še zaspali v mehkih pernicah obernivši se na drugo stran. Pa grofinja je jako silila v toplice, da bi pred ozdravela, zato je priljudni gospodar nikakor ni mogel pregovoriti še en dan ostati, dasiravno bi se bili gospodičini preradi udeležili plesa, ki ga jim je hotel napraviti na večer.

Takoj po jutranji kavi odpravile so se na pot. Ginjene, ker jih je bil gospod Orjaškovič tako prijazno sprejel in jih spremljal celó do meje svojega posestva, poslovile so se obljubivši mu, obiskati ga, kadar se bodo vračale.

Komaj je prišel duh v svoj grad, začel je zasliševati kodroglavca, ki je v velicem strahu noč prečul v globoki ječi. »Revni pozemeljski červ!« nagovori ga duh, »kaj mi more braniti, da te zmečkam za sleparijo,

s katero si me zaničeval v mojem posestvu? Pokoril se bodeš za to s kožo in kostmi!«

»Premogočni kralj Kerkonošev!« odgovorila mu je zvita glava, »dasiravno vam ne morem pravic vzeti, ktere imate na svojem svetu, vender mi pred povejte, kje imate postave, ktere sem prelomil? Potem me sodite!«

Iz tega serčnega govora in derznega prašanja, kterega je ujetnik ostremu sodniku zastavil, je duh takoj izprevidel, da ima opraviti z nenavadnim človekom. Zavoljo tega nekoliko potolaži svojo nevoljo ter nadaljuje: »Moje postave mi je Bog v serce zapisal. Da mi ne bodeš mogel očitati krive obsodbe, ne da bi te bil zaslišal, mi povej, kdo si? kaj ti je dalo povod, rogoviliti kot strah v tej gori? da te obsodim, kakoršnega te najdem.«

To slišati je bilo ujetniku ljubo, kajti zdaj je smel govoriti in nadejal se je, odverniti od sebe zaslužen kaznen, ali vsaj nekoliko zmanjšati jo, ako sodniku razkrije svoje življenje.

»Njega dni so me imenovali ubozega Jer-nača in živel sem prav slabo ob zaslužku svojih rok v mestu Lubavi kot pošten mošnjár, slabo zaradi tega, ker nobena reč ne daje bolj pičlega živeža, kakor poštenost.

Dasiravno so moje mošnje jako slovele, češ, da nikomur novca ne zmanjka, kdor si omisli mošnjo izdelano po meni, ki imam kot deseti sin svojega očeta srečno roko, vendar sem se kmalu sam prepričal, da to ni res. Moja mošnja bila je vedno prazna kakor želodec, ki celi teden ne dobi nič jesti. Da so se pa pri onih, ki so mošnje od mene kupovali, denarji dobro v njih ohranili, po moji pameti temu ni bila kriva niti moja roka, ki jih je delala, niti kože, iz katerih sem jih delal. Vsaj umejete, gospod, da usnjata mošnja vselej denarje bolj hrani, kakor svilnata, v mrežico spletena. Kdor se z usnjato mošnjo zadovoljuje, navadno ni zapravljivec; svilnate in od zlatih nit pletene so pa večidel v rokah bogatih zapravljivcev, in čuda ni, ako jim denar iz njih vhaaja, kakor skozi prevertan sod, in naj ga še toliko vanje de-nejo.

»Moj oče so nam deseterim otrokom ostro v glavo vtrobili zlati uk: »Otroci, kar bode-te delali, storite modro! Vsaj veste, da sem nevtrudljivo delal in delal mošnje, a nisem mogel pomagati si. Prišla je dragina, vojska, slab denar v deželo. Drugim mojstrom je bilo vodilo: Lahki denarji, lahko blago! Jaz pa sem si mislil: Poštenje velja! Dajal sem pošteno blago za slab denar, prišel sem na beraško

palico, v ječo zavoljo dolgov, ob mojstersko pismo in ker me dolžniki niso hoteli dalje rediti, so me brezserčno spodili iz dežele.

»Na tej poti v revščino sreča me eden mojih starih kupčevalcev, ki je ponosno jahal bistrega konja. Poklical me je zaničevaje: »Ti mojster Skaza, ti potepúh! Kakor vidim, umeješ si na svoje rokodelstvo, kakor zajec na boben; napihni ti znaš mehúr, a napolni ti ne; imaš lonec, a ničesa, da bi kahal, imaš usnje, pa ne kopita, delaš lepe mošnje a denarjev pa ne.«

»Poslušaj me stric,« mu rečem, »slabo znaš streljati, ti ne zadeneš v piko. Več reči je na svetu, ki gredó vkup, ki se pa skupaj ne nahajajo. Marsikdo ima hlev, pa ne konja vanj postaviti, ima skedenj, pa ne snopa, da bi ga omlatil, ima skrinjo, pa ne kruha vanjo shraniti, ima hram, pa ne vina v njem, in tako slovè tudi pregovor: »Jeden ima mošnjo, drugi pa denarje.« Bolje je vender oboje skupaj, mi seže v besedo ter nadaljuje: »Ali te je volja, učiti se pri meni. Dobregra mojstra te bom izuril, in ker znaš mošnje tako dobro delati, učil te bom, tudi polniti jih, kajti jaz znam delati denar. Ker te dve reči druga drugi pomagata, bilo bi prav, da bi mi dva ostala skupaj.«

»Dobro,« mu odgovorim, »ako ste mojster v kaki cesarski denarnici, podam se; ako pa denarje kujete na svoj račun, je to delo nevarno, ki pelje človeka na kol. V tem slučaju se nikakor ne menim z vami.«

»Kdor nič ne upa, nič ne dobi,« me za-
verne, »in kdor pri skledi sedi ter ne za-
jema, naj strada! Konečno je vse jedno, ali
na kolu pogineš ali lakote umerješ. Enkrat
je treba umreti.«

»Vender je velik razloček,« pristavim
jaz, »ali kdo umerje kot pošten mož ali pa
kot hudodelec.«

»To je vraža,« mi reče, »kakošen zlo-
čin neki more to biti, če kdo skuje košček
rude v okroglo ploščico?«

»Z eno besedo, mož je tako gladko go-
voril, da sem se dal pregovoriti. Kmalu sem
se naučil kovati; očetovega uka še nisem
pozabil, a tudi preveril sem se, da kovanje
denarja človeka ložeje preživi, nego mo-
šnjarija. Ko je pa najina obertnija najbolj
cvetela, zbudila se je občna zavist. Prega-
njati so naju začeli. Izdajalec ni spal. Obso-
jena sva bila v ječo za vse dni svojega
življenja.»

»Tu sem živel več let v pokori. Prišel je
pa dober prijatelj, ki me je rešil. Častnik
vojaški je prišel nabirat vojakov. Rekel mi

je, da je bolje vojskovati se za cesarja, nego tičati v temni luknji; stopil sem torej kot prostak v polkovo četo. Zadovoljen sem bil s tem imenom in sklenil sem biti poštenim vojakom. Obnesel sem se pri vsaki priložnosti. Kadar smo prijeli sovražnike, bil sem vselej prvi, a kadar smo morali bežati, bil sem tako hiter, da me sovražnik ni mogel dohiteti. Sreča mi je bila mila, desetnik sem bil kmalu in upal sem priti še na višjo stopinjo. Poslan sem bil nekdanj, iskat kerme za konje; završil sem ta ukaz tako točno, da nisem samo hramov in skednjev spraznil, temuč tudi hiše in skrinje. V mojo nesrečo je bilo to v domačej prijateljskej deželi. Zaradi tega so ljudje neznano jezike brusili. Kdor me je čertil, očital mi je, da sem ropal. In kaj se zgodi? Postavili so me za eno stopnjo nazaj in skoz versto petsto vojakov so me zapodili od poštenega stanú, v katerem sem upal najti svojo srečo.

»Zdaj si nisem vedel družega sověta, kakor poprijeti se zopet svojih mošenj. Pa manjkalo mi je denarja za usnje in veselja za delo. Ker sem svoje blago nekdanj preveč v ceno prodajal, imel sem gotovo nekoliko pravice do svojega nekdanjega blaga; zato sem sklenil, kakor si bodi polastiti se ga, in če bi mošnje tudi uže obrabljene bile,

vender sem hotel odškodovati se žnjimi. Začel sem torej preiskavati žepe in mislil sem, da je vsaka mošnja, kateri sem prišel na sled, delo mojih rok. Karkoli sem jih mogel zaseči, obsodil sem jih v svojo lastnino. Pri tej priložnosti sem bil tako srečen, da mi je prišlo zopet v roko več novcev svojega kovanja. Dasiravno so bili ti denarji preklicani, vender so še med ljudstvom veljali. To mi je šlo nekaj časa dobro spod rok. Obiskaval sem v raznih podobah zdaj kot plemenitaš, zdaj kot tergovec, zdaj kot židov večja teržišča in izuril sem se v tem poslu tako, moja roka je bila tako gibčna, da nikoli zastoj ni posegla ter me je izverstno redila. Táko življenje mi je dobro teknilo in sklenil sem, ostati pri njem. Pa nesreča mi nikoli ni pripustila biti to, kar sem hotel. Šel sem nekoč na somenj v Lignico in obernil sem tu svojo pozornost na mošnjo bogatega grajščaka, ki je bila tako debela, kakor gospodarjeva glava.

»Ker pa težke mošnje ni bilo moči naglo skriti, opekla se je moja roka. Vjeli so me in peljali pred sodbo kot žepnega tatu. — Vrezal sem res prejšna leta dosti mošenj, a nikomur je nisem zrezal, kakor so me dolžili; temuč vse so mi prišle skoraj po lastni volji v roko, kakor če bi

jih ne bila volja verniti se še kdaj k svojim gospodarjem.

»Izgóvori niso nič pomagali. Zaperli so me in nesreča je hotela, da so me zopet izpodili ter namenili pripraviti me ob živež. Pa prestregel sem jih. Priložnost sem dobil in ukradel sem se jim skrivaj iz ječe.

»Vedel nisem, kaj bi zdaj počel, da bi lakote ne umerl. Tudi beračenje mi ni šlo. Gosposka v Veliki Glogavi me je prijela, preživila me zoper mojo voljo in vtaknila v stan, ki mi je bil zopern. A posrečilo se mi je tudi sedaj, da sem se z velikimi težavami odtegnil hudi kazni. Ogibal sem se potem mest in klatil po deželi. Tu se mi je pripetilo, da zadenem na grofinjo, ki se je ravno peljala skozi terg, kjer sem bival. Voz se ji je polomil in popraviti ga je bilo treba. Med druge ljudi, kateri so prišli gospôdo gledat, zamešal sem se tudi jaz in soznanil sem se z budalastim strežajem, kateri mi je v svoji neumnosti povedal, da se vas, gospod Répoštev, silno boji, ker bi se morali zaradi nujnosti še po noči peljati čez goro. To mi je dalo povod, oberniti strašljivost popotnikov v svoj prid in svojo srečo poskusiti kot gorski duh. Splazil sem se zatorej v hišo svojega gospodarja, mošnjarja, polastim se njegovega črnega pla-

šča, in ob enem zagledam veliko bučo, koja mi je verlo dobro služila v dosego hudobnega namena. S to napravo in debelo gorjačo šel sem v gozd in storil sem, kar vam je uže znano. Naklep mi gotovo ne bil izpodletel, ako bi me vi ne bili zaverli.

»Resnično vam povém, gospod, da se vas niti nisem bal, niti se nisem nadejal, da bi me vi motili v tem poslu. Svet je tako nevéren, da še otrók več ne strašijo z vami, in če bi tu in tam ne spominjal se vas kak bebec, kakoršen je strežaj grofinje, ali kaka stara ženica za kolovratom, bi vas bil uže davno pozabil ves svet. Mislil sem si, da sme vsakdo Répoštev biti, kdor hoče. Se vé da sem zdaj druge vére. V svoji oblasti me imate zdaj; podal sem se vam na milost in nemilost, zato upam, da vas bo omečila moja odkritoserčnost. Malo bi vas stalo, narediti, me poštenega moža.

»Če me s kakimi tolarji iz svoje bakrene shrambe obdarujete, ali pa če sem zaslužil kaznen, da me našeškate z zlato šibo ter mi jo potem v spomin pustite, srečen bi bil naenkrat.

»Resnično, gospod! če bi vam bile znane človeške potrebe, prevdarili bi lahko, da je težko biti poštenemu, posebno kader človek terpi pomanjkanje. »Sila kola lomi!« — Zdaj

zagermi razljuteni duh nad kodroglavcem: »Poberi se, slepar, tako daleč, kakor te morejo nesti tvoje noge in dosezi verhunec svoje sreče na kolu!« Potem spusti svojega ujetnika s krepko berco, in ta je bil vesel, da je zdrave pete odnesel. Gredoč hvalil je svojo izgovornost, ktera ga je, kakor je mislil, ta pot rešila iz velike stiske. Podvizal se je kakor je mogel, priti izpred oči ostremu gospodu in v naglosti je pustil črni plašč. Dasiravno je hitel, vendar se mu je zdelo, da ne pride z mesta. Videl je vedno iste kraje in gore pred sabo; samo grad, v katerem je bil zapert, izginil je spred njegovih oči. Ves truden se je vlegel pod senčno drevo k počitku pričakovaje popotnika, kateri bi mu pokazal pot iz neznanih krajev. Pa zaspal je terdno in ko se je zbudil, bila je okrog njega gosta tema. Spomnil se je, da je pod drevesom zaspal, pa slišal ni niti šumljanja sapic v vejah, niti zvezde ni zagledal na nebu. V prvi plahoti je hotel pokonci skočiti, pa neznana moč ga je priderževala in ko se je ganil, slišal je glasno rožljanje verig. Zdaj se je zavedel, da je okovan, in zdelo se mu je, da je več sto sežnjev globoko pod zemljo zopet v Répoštevovi uječi. Zeló se je ustrašil.

Čez nekaj ur se je začelo daniti okrog njega; a le malo svitlobe je prihajalo skozi

omreženo okno v njegovo uječo. Ne da bi vedel, kje da je, vendar se mu zapor ni zdel neznan. Pričakoval je čuvaja, a zamán. Dolga ura je pretekla druga za drugo. Lačen in žejen je uže bil. Rožljati začne z verigami, buta na zid in kliče na pomoč. Zdaj sliši ljudi blizu sebe, pa nihče ni hotel odpreti težkih vrat. Čez dolgo odтвори čuvaj uječo in se prekriža misleč, da je ujetnik kak strah. Ko pa bolj natanko pogleda, spoznata se ubegli ujetnik mošnjar in čuvaj. Zdaj vidi, da ga je Répoštev poslal nazaj, od koder je prišel.

»Povej mi vender, kodrež!« radovedno praša ga sodnijski hlapec, »kako li si zopet v svoj grad priskakljal? Od kod pa?«

»Tukaj skozi vrata,« odgovori Jernač. »Naveličal sem se uže potepanja, podal sem se v pokoj, kakor vidite, in vernil v svoje staro bivališče, ako mi bode hotelo biti varno zavetje.«

Nihče si ni mogel razjasniti, kako je ujetnik zopet v zapor pod ključ prišel in kdo ga je v železje vkoval. Jernač ni hotel povedati, kaj se mu je zgodilo, le toliko je terdil, da je svojevoljno prišel nazaj, ker mu je dana moč, hoditi skozi zaklenjena vrata, vkovati se v verige in znebiti se jih zopet, kadar ga je volja. Ta navidezna pokorščina ome-

čila je sodnike, da so mu pregledali kazen, kateri je zapadel, in zaperli so ga samo za toliko časa, da bi se mu izljubilo, znebiti se verig; a slišati nikdar ni bilo, da bi se bilo to kdaj zgodilo.

Grofinja Cecilija je prišla med tem srečno v Karlove toplice. Pervo, kar je storila, bilo je, da je poklicala topliškega zdravnika, posvetovati se žnjim zastran svojega zdravja in zastran zdravilne moči jako slovečih toplic. Kmalu je bil tukaj. Prijazno in veselo obstopijo gospoda doktorja uljudno pozdravljaje ga in očitaje mu rekoč: »Mislile smo, da ste še pri gospodu Orjaškoviči; le počakajte, zakaj nam niste tam povedali, da ste topliški zdravnik!«

»Oh, častiti gospod doktor!« reče starejša hči, »žilo ste mi presekali; noga me boli; tukaj bom morala samo šantati in ne plešati.«

Zdravnik jih debelo gleda, premišljuje in premišljuje, a si ne more domisliti, da bi bil to gospodo uže kdaj kje videl.

»Plemenita gospa, gotovo se motite v meni,« reče zdravnik čudeč se. »Dosedaj nisem bil tako srečen, poznati vas. Tudi gospod Orjaškovič mi je neznan in ob tem času ne grem nikoli od tod.«

Grofinja nikakor ni mogla razjasniti si, zakaj da hoče doktor ostati tako neznan; samo to si je mislila, da doktor proti navadi družih zdravnikov noče plačila za to, kar jim je storil. Smehljaje mu na to odgovori: »Umejem vas, častiti gospod doktor! Preveč se zatajujete, pa to mi branilo ne bode, povedati vam, da sem vaša dolžnica še ter vam hvaležna za vašo prijazno pomoč.« Prosila ga je potem, vzeti zlato tabačnico, katero je hvaležno shranil samo kot predplačilo, in da bi gospe kot dobre bolnice ne žalil, ni več hotel nasprotovati ji. Razjasnil si je pa to lahko, ker je kot zdravnik mislil, da je vsa družina včasi zamaknjena.

Ta doktor ni bil eden okornih zdravnikov, kateri nikakor ne vedó svojim bolnikom prikupiti se. Ko je šel od grofinje obiskat druge bolnike, povedal je vsakemu, kaj se mu je pri grofinji primerilo. Ker je to večkrat pripovedoval, razglasilo se je kmalu, in rekel je, da je grofinja zdaj bolna, zdaj da se zamakne. Vsi so želeli žnjo seznaniti se. Vse je hotelo pri nji biti v družbi, v kateri se je prvič prikazala s svojima hčerama. Ona in hčeri so se silno čudile, da so zadele na iste ljudi, ktere so pred nekimi dnevi videle v gradu gospoda Orjaš-

koviča. Grofa iz Českega, debelega in hromastega gospoda so takoj spoznale. Treba jim ni bilo, po navadi vpogovati svojih kolen; vsaj ni bilo nobenega neznanega tukaj. Kakor če bi bila doma, pridružila se je zgovorna gospa zdaj temu, zdaj drugemu; nazivljala je vsacega po imenu in stanu, govorila obilo o gospodu Orjaškoviči, med pogovor vpletala, kaj se je menila s tem postrežnim gospodom, in ni mogla umeti, kaj pomeni tuje in mlačno obnašanje vseh gospodov in gospij, ki so bili pred kratkem žnjo tako prijazni in priljudni. Mislila si je, da so se tako zmenili in da bode gospod Orjaškovič temu konec naredil, kadar bode sam prišel, ne da bi se ga kdo nadejal. Pa ni mu hotela pustiti tega veselja, da bi jo prekosil, zato je šaleč se ukazala pokvečenemu gospodu, da se na noge spravi in da polkovnika pripeljejo iz njegovega kota.

Vse to govorjenje je dalo navzočim misliti, da grofinja ni pri pravi pameti in pomilovali so jo. Imeli so jo vsi za pravduhovito gospo, ktera v svojem govorjenji in dejanji nič nespametnega sicer ni razodévala, razen če je govorila o vožnji čez Kerkonoše. Grofinja je tudi spoznala iz obrazov, pogledov in pomigovanja okrog nje zbranih gostov, da nápek o nji mislijo in da se

jim zdi, kakor da bi ji bila bolezen zašla iz udov v možgane. Mislila je, da jih bo najbolje prepričala, če jim resnično pové, kaj jo je zadelo na poti čez gore. Pazljivo so jo poslušali vsi, kakor človeka, ki drugim kratek čas dela s pripovedovanjem kake pravljice, ktere pa nihče ne verjame.

»To je čudno«, rekli so vsi jednoglasno in pogledovali doktorja, ki je skrivaj z ramami migal in obetal, bolne grofinje pred iz rok ne pustiti, dokler ji pot čez Kerkonose ne spravi iz glave. Toplice se storile vse, kar sta grofinja in doktor mogla pričakovati. Ker je grofinja uvidevala, da svoji povesti v Karlovih toplicah ne najde mnogo vernih Izraelcev in da jo sumničijo možganske bolezni, govorila ni več o tej reči in doktor si ni druzega mislil, kakor da so toplice popolnoma ozdravile grofinjo.

Po končani zdravitvi in potem, ko ste lepi gospodičini naveličali se poslušati dvorljive besede topliških gostov in dovolj naplesali se, vernila se je grofinja s hčerama nazaj v Vratislavo. Čez Kerkonose se je nalašč peljala, da bi prijaznemu polkovniku spolnila obljubo, vračajoč se proti domu oglasiti se pri njem. Upala je, da mu bode ona vse razjasnila. Toda nihče ni znal poti do Orjaškovičevega gradu in še celó njegovo

imé je bilo povsod neznanó. To je grofinjo konečno prepričalo, da tuji gospod, kateri se je za njo potegoval in jo je prenočil, nihče drug ni bil, kakor Répoštev sam. Priznavala je, njegovo gostoljubnost, zato mu je tudi rada odpustila, da jo je v Karlovih toplicah vodil tako za nos, in verovala je iz celega serca na duhove, dasiravno ni hotela tega nikomur razodeti boječ se, da bi se ji ne smijal.

Od istega časa ni dal Répoštev nič več slišati o sebi. Zginil je za vselej v svoje podzemeljsko kraljestvo in žnjim vsi strahovi in duhovi.

Pri

Jan. Giontini-ju v Ljubljani

se tudi dobivajo:

- Čas je zlato.** Podučna povest za mladost. Spisal *F. Hofman*.
V Ljubljani 1864 36 kr.
Lično vezano 50 kr.
- Deset krajcarjev cesarja Jožefa.** Podučna povest s podobami. V Ljubljani 1873 12 kr.
- Hitri Računar** z ozirom na sedanji denar po avstrijski veljavi in na novo mero in vago. — 7. popolnoma predelani in popravljeni natis. 1880. V usnji 60 kr.
V polusnji 40 kr.
- Jenko Simon,** Pesmi. V Ljubljani 1865 60 kr.
V prav ličnem platnu vezane 1 gold. 20 kr.
Sè zlatim obrezkom 1 gold. 50 kr.
- Najdenček,** ali pravični se tudi živine usmili. 1881. Drugi predelani in popravljeni natis. V slikanej, lepej vézbi 20kr.
- Poduk,** kako se dela žganje vsake baže, mrzlo in gorko in brez posebnih naprav. V Ljubljani 1879. Velja ..1 gold.
- Šmid Krištof.** Sto malih pripovedek za mladost. Poslovenil *Ivan Tomšič*. 1872..... 40 kr.
Lično vezane 50 kr. — 1 gold.
- Tisoč in ena noč,** s podobami. Izhaja v zvezkih po dvakrat na mesec. Zvezek..... 20 kr.
- Valjavec** (*Matija Kračmanov*), Pesmi. 1855 35 kr.
Posebno lično v platno vezane z zlatim obrezkom
1 gold. 30 kr.
- Venček za vezilna darila,** ali vošilne pesmice o godovih, novem letu in družih priložnostih z nekterimi spominskimi listki in grobnimi nadpisi. Drugi popravljeni in pomnoženi natis. V Ljubljani 18 kr.
- Vošilna knjižica,** ali vošilni listi za novo leto, godove in rojstne dneve. Spisal *Ivan Tomšič*. 1870 20 kr.
- Vojska na Turškem** od leta 1875 do konca leta 1878. Spisal *J. Alešovec*, s podobami. 1878..... 50 kr.
Trdno vezane 60 kr.
- Vrtomirov prstan.** Spisal *J. Alešovec*. Drugi pregledani natis. 1881. V slikanej lepej vézbi 20 kr.

